

**PIRMAIS NAUKŠĒNU
VIDUSSKOLAS
DIREKTORS
HERBERTS VĒLIŅŠ**

Kādā krāsā ir dzīve? Tā ir kā daudzkrāsu mozaīka. Arī rakstot atmiņas par Herbertu Vēliņu, mozaīkā rindojas visdažādāko krāsu kristāliņi. Izmantojot Herberta Vēliņa dienasgrāmatu un atmiņu pierakstus par Naukšēnu vidusskolas vēsturi, viņa meitas Līgas stāstīto un bijušo Naukšēnu vidusskolas skolotāju un skolēnu atmiņas, rodas visa šī krāsu burvība.

Herberta Vēliņa dzimtā puse ir Piebalga. Gaišs novads, no kura nākuši daudzi Latvijā pazīstami literāti, kultūras darbinieki, zinātnieki un pedagogi.

Vecāki ir vecpiebaldzēni. Tēvs Pēteris Sprīča d. (Vēlīts) Vēliņš dzimis 1860. gada 23. jūlijā, miris 1940. gada 19. augustā. Vēveris (audējs). Māte Ede Andža m., dzim. Rātmindere, Vēliņa dzimusi 1868. gada 22. janvārī, mirusi 1947. gada 7. novembrī. Saimnieka meita (kā pati teica: "Es ešu saimnieka meita."). Arī audusi.

Ģimenē pirmdzimtais ir Rihards. Dzimis 1892. gada 15. (27.) maijā "Greiveros" - mātes tēva mājās.

1895. gada 29. jūlijā piedzimst meitiņa Hermīne Ervīna.

1. Vecāki Ede un Pēteris 1930.-to gadu sākumā.

1898. gada 16. augustā šai pasaulē ierodas Herberts. Tad vecāki dzīvo "Vēķos".

Vecāku sapnis - izaudzināt un izglītot savus trīs bērnus pēc iespējas labāk, lai viņi varētu kļūt par labi nodrošinātiem, cienījamiem cilvēkiem.

Audzināšana stingra. No mazām dienām valda likums - kā vārds no mutes laukā, tā tas ir izpildāms. Darbs ir gods, zināšanas - vērti uz pasauli.

Visi bērni pabeidz vietējās skolas. Rihards un Ervīna Jaunpiebalgas Pēterskolu, Herberts vietējo pagasta skolu Zosēnos, tad Jaunpiebalgas draudzes skolu.

Bērnu skološana prasa līdzekļus, kurus sapelnīt nemaz nav viegli. Tēvs lieliem cēlieniem sēž stellēs un auž, māte palīdz. Sanāk mainīt arī dzīves vietas. Herberts atceras šķiršanās sāpes, kad bija jāpāriet uz citu vietu dzīvot - no Vēķiem uz Bričiem (Ūpziedi). Gribējās dziedāt, bet asaras neļāva tā atvadīties no dzimtās vietas. Tālāk Butleri, tad Brekti.

Skolā bērni uzturas vienā telpā kā dienu, tā nakti. Katram jābūt savai lādītei, kur salikt mantas. Dienā šī istaba ir klase, naktī izņem segas no lādītes un turpat uz grīdas klāj gulvietu. No rīta viss tiek savākts atpakaļ, salmu maisiņus sakrauj kaktā kaudzē.

Herberts atceras, ka cara Krievijas laikā skolā skolēniem aizliedza sarunāties latviešu valodā. Bija izgatavoti īpaši žetoni. Ja kādu pieķēra latviski sarunājoties, to ielika kabatiņā. No žetona varēja tikt vaļā, ja kādu pieķēri šajā "grēkā". No rīta pirms stundām, rīta lūgšanai beidzoties, skolotājs lika iznākt priekšā skolēniem ar žetoniem. Tad viņus kaunināja un sodīja. Bija arī soda veids - "tupēšana uz zirņiem."

2.No kreisās puses brālis Rihards, māsa Ervīna 1917. gada beigās.

Izglītības gaitas dēļ turpina Valmieras skolotāju seminārā. Rihards tajā iestājas 1907. gadā un pabeidz 1912. gadā. Pēc tam strādā Palsmanes draudzes skolā par skolotāju, kamēr 1914. gadā viņu iesauc karadienestā 3. Kurzemes latviešu strēlnieku pulkā, piedalās cīņās pret vāciešiem 1916. un 1917. gadā. Apbalvots ar 4. šķiras Jura krustu. Beidz Gatčinas virsnieku skolu. No karadienesta tiek atbrīvots 1917. gada 16. decembrī.

Herberts Valmieras skolotāju seminārā iestājas 1914. gadā. Sakarā ar pasaules kara norisēm, Valmieras skolotāju seminārs tiek evakuēts uz Sizraņu, praktiski vai ar visiem semināristiem (bursakiem). Semināru Herberts pabeidz 1918. gadā šeit tālu no mājām.

3. Herberts 1914. gadā seminārista formā

Nav viegls Krievijā pavadītais laiks. Visspēcīgas ir ilgas pēc mājām. Arī vēlāk dzīvē Herbertu Vēliņu šīs sajūtas neatstāj:

"Ja tagad skatos atpakaļ, tad tiešām varu justies laimīgs. Neskatoties uz daudzajiem izmisuma brīžiem, esmu atkal dzimtenē. Cik daudreiz asaras bira, kad skatiens uz šo pusi krita."

Traģiskas ir 1918. gada jūlija un augusta dienas.

9. jūlijā pilsētā ierodas pirmās sarkanās armijas daļas, bet jau 11. jūlijā tām nākas pilsētu atstāt. Sākas balto terors. Pārmeklē arī kopmītnes telpas. Skolēnus notur par slepenajiem kareivjiem ("vainīgi" izrādījās šineļi, kurus kādreiz par lētu naudu viņi bija iegādājušies). Apmelotāji izrādījās latvieši.

Arestē visus, kuri tobrīd ir kopmītnē, arī rakstvedi Marceviču.

Kas būs? Ir žēl mirt, dzīvi neredzējušam. Pratināšana. Kaut kur skan šāvienu. Izpilda nāves sodus.

Cietuma kamera. Četras biezas sienas un restots lodziņš. Pārtika gandrīz neēdama.

Pēc četrām dienām tomēr noskaidrojas nepamatotās sūdzības un sākas atbrīvošana.

Ilgī brīvībā neizdodas pabūt, jo sākas mobilizācija. 20. jūlijā Herberts Vēliņš nonāk artilērijas pulkā par telefonistu. Kopš šī brīža neatstāj domas par bēgšanu.

"Neesmu ēdis 24 stundas. Sākas apšaušana ar sarkanajiem. Esmu viens latvietis, un pārējie uz mani skatās ar neuzticību. Domās esmu tālu no šejienes. Skats veras uz dzimtenes pusi."

11. augustā - atkāpšanās. Herberts Vēliņš saņem komandējumu uz Sizraņu. Viņš ir cieši nolēmis daļā vairs neatgriezties. Palīdz labais Marcevičs. Viņš izgādā dokumentus uz Kuntera vārda. (Kunters ir trīs gadus vecāks). Herberts pārdod visu, ko vien var. Sanāk ap 500,- rbļ.

Vilciens ved uz Samaru. Tālāk jādodas kājām, jo baržas ar bēgļiem pa Volgu lejup vairs nebrauc, arī uz Sibīriju atļaujas nedod. Tuvojas fronte.

Ceļā Herberts sastop kādu zemnieku Kuzmiču, kurš ar zirgu pārved pāri frontes līnijai.

Voļska. Tad sākas ceļš mājup. Vilciens pārpildīts. Līdz Maskavai nākas braukt uz buferiem. Pleskavā - karantīna. Tur jāpavada divas nedēļas. Un tad - ir oktobris vai novembris - beidzot mājās. Latvija vēl vācu okupantu jūgā.

Priecīga ir atkalredzēšanās ar savējiem. Bet sākas jaunas rūpes - jāmeklē darbs. Herbertam ir nepieņemami, ka vecākiem viņš jāuztur. Ātrāk jādabū skolotāja vieta. Mamma un tante grib, lai Herberts katrā ziņā paliek tepat Jāņa skolā, Mārtiņa skolā vai savā pirmajā Zosēnu skolā

par pārzini. Viņš ir pret to. Vispirms vajadzīga prakse, un tad var strādāt atbildīgā amatā.

1919. gadā Herberts iesniedz dokumentus kandidēšanai uz skolotāja vietu Sērmūkšļu pagastā. 1. februārī notiek skolotāja vēlēšanas. Viņam tās beidzas neveiksmīgi. Pēc tam Herberts savus kandidāta dokumentus iesniedz Dauguļos. No turienes atnāk ziņa par ievēlēšanu skolotāja amatā. Kur tādi Dauguļi atrodas? Jāmeklē kartē.

Brālis ar zirgu atved Herbertu uz Dauguļiem. Neviens no abiem tobrīd nezina, ka tā ir pēdējā tikšanās.

1919. gada 4. martā Herberts Vēliņš sāk strādāt Dauguļu Mārtiņskolā. Pēc viena mēneša no 6. aprīļa viņu pārceļ uz 1. pakāpes pamatskolu Kurpniekskolu (tas ir mājas vārds, kurā skola atrodas) jeb Sprēstiņskolu turpat Dauguļos.

4. Sprēstiņskola. 1925. gada uzņēmums.

Sākums ir ļoti grūts. Valstī bads. Cilvēki atstāj mājas un klaiņo. 1919. gada 13. aprīlī Herberts jūtas slikti - labajā pusē sāp krūtis. Pirmais tuberkulozes uzliesmojums. Arī skolotāja alga ir niecīga. Vecāki atnāk dzīvot pie Herberta. Nu ir jādomā, kā iztikt. Ļoti gribas darīt vecākus laimīgus. Pašam arī vajadzību netrūkst.

"Nevaru ļaut, lai par mani smejas. Staigāju tēva melnajās īsajās biksēs, lielajos brāļa svārkos un vestē, piecus gadus vecu bursaku cepuri galvā."

Jūnijā atkal draud mobilizācija. Sakarā ar malārijas uzliesmojumu Herberts saņem balto biļeti. Slimība uzliesmo. Ir klepus, drudzis,

temperatūra līdz 40 grādiem (malārija, liesas uztūkums un plaušu karsonis). Atkal pazib doma, kā toreiz Krievijā - vai aiziet, dzīvi neredzējušam.

Slimība atkāpjas. Tuvojas Jāņi, ierodas līgotāji, bet ar ko pacienāt nav. Dienasgrāmatā tiek ierakstīti vārdi:

"Tikai sapņos mēs dzīvojam. Bet dzīve - cik tā kaila, auksta. Ko tad esmu panācis - nabaga skolotājs. Nekas nav tavš. Viss saubagots, vai tas galdiņš vai krēsls, gultiņa vai apģērba gabaliņš. Vai es tiešām tik nabags?"

Bet šīs rozes uz galda - tās taču manas! Un to smarža! Cik dzīvinoša tā! Un es! Vai tad es nespēju strādāt? Darba tik daudz. Tikai spēka vairāk!"

Jau tā grūtajā brīdī nāk jauns trieciens - sarkanās armijas daļām atkāpjoties, kritis brālis Rihards. Brālis Herbertam ir ļoti mīļš, tāpēc jo dziļi pārdzīvo viņa nāvi. Žēl arī tēva, kuram sevišķi smaga ir dēla bojāeja.

Līdzekļu nav, bet vajag atlīdzināt par brāļa bērēm, jāpārved viņa mantas, jābrauc uz Piebalgu.

Herberts Vēliņš ir ne tikai skolotājs. Viņš aktīvi iesaistās sabiedriskajā dzīvē. Aicina kopā dziedātgrībētājus. Dziedāšanas mēģinājumiem jādabū atļauja, bet tās dod tikai biedrībām...

Aprīļa laikrakstā "Vidzemnieks" parādās Herberta Vēliņa pirmā publikācija "Par skolas remonta vajadzību". Pēc raksta avīzē rodas pirmie ienaidnieki. Herberts Vēliņš ir arī viens no tiem, kurš paraksta lūgumu atbrīvot no aresta bijušo izpildkomitejas priekšsēdētāju Grozīti.

Ir ļoti sāpīgi. Trūkums. Grūts ir pirmais darba gads. Priekšsēdētāja vainas dēļ laikā nav nopirkta petroleja. Skola tumsā. Pirmo Ziemassvētku eglīti grībējās saglabāt ilgāk ar visiem rotājumiem. Kāds to aptīra...

"Kaujos ar badu. Jālūdzas pēc paša nopelnītajiem grašiem. It kā izsmiedami atnes man to algu. Šogad dzīvots gandrīz no nabaga dāvanām. Ja pie manis dažs labs nenāktu ar sālsmaizi, grūti būtu bijis pavisam. Pretīgi, tomēr jāņem, jo ēst taču grības. Nav patikas strādāt klasē, jo jācieš pat fiziski."

Arī jaunais 1920. gads nesākas cerīgāk. Trūkums neliek miera. Ir parādi.

"Negribu bagātību, kaut tikai varētu apmierināt ikdienas vajadzības. Esmu sācis smēķēt, mazliet iedzert. Tas ir par daudz. Tas nav ceļš, pa kuru man jāiet."

Ir jāstrādā. Neatlaidīgi. Un pārbaudījumi, bēdas, sāpes cilvēkam vajadzīgi. Caur to tie tikai skaistāki kļūst.

Herberts māca skolēniem mūziku un pasniedz stundas arī vakaros. Neērti ņemt par to samaksu, bet citādi nevar. Materiālie apstākļi tik grūti.

Darbā pāriet dienas un vakari. Un, skat, jau pavasaris! Cīruļa dziesma jau 5. martā. Sirdī prieks, tā alkst mīlestības. Kādai Dauguļu meitenei arī domas vairāk tur, kur jaunais skolotājs. Bet Herberts sev blakus vēlas cilvēku, ar kuru kopā varētu strādāt, kurš viņu atbalstītu sabiedriskajā un skolas darbā. Bez mīlestības? Nē... Un veselība? Vai viņš var domāt par ģimeni?

Katru pavasari Herberta prieku aizēno Jurgu diena. Viņš sāpīgi pārdzīvo to, ka cilvēkiem vajag atkal meklēt jaunu mājvietu. Viņš atceras, kā pašiem nācās pārcelties uz citu vietu - no Vēķiem uz Bričiem. Tālāk Butleri, tad Brekti.

Tuvojas vasara un brīvdienas. Lai arī cik grūti bijis, ir gandarījums par paveikto.

"Vai ir vēl kāds augstāks uzdevums nekā būt skolotājam? Vai ir vēl kāds cits liels mīlestības darbs? Tāda cita nemaz nav. Laime ir tikai nenogurstošā darbā bērnu labā."

Par atpūtu nav ko domāt. Jāmācās, jāapmeklē kursi.

Pilns darba prieka un spara augustā atgriežas no kursiem. Liekas - pasaule kļuvusi plašāka un skaistāka. Cik daudz darba ! Nākošajā 1920./21. māc. g. Herberts Vēliņš būs vienīgais skolotājs Sprēstiņu skolā. Pagasta padome aizbildinās ar neiespējamību pieņemt otru skolotāju. Skolai vajadzīgs remonts. Mācību programmās ne viss ir tā, kā gribētu. Viena Dieva godināšana.

"Mans Dievs - visa labā pilnība, sirdsapziņa - vadošā zvaigzne..."

Māsa Ervīna mudina brāli mācīties. Viņa beigusi vidusskolu, izgājusi mašīnrakstīšanas kursus, no 1923. - 1929. gadam strādājusi par kancelejas ierēdni Zemkopības un Latgales zemes ierīcības departamentā.

Herbertam uzmācas doma - atstāt visu...

"Aiziet uz Rīgu. Strādāt un pa vakariem apmeklēt augstskolu? Bet kurš tad strādās manā vietā Sprēstiņos? Kāpēc bēgt no grūtībām? Darbs lai ir tas, kas mani valdzina un skaistu manu dzīvi dara."

Septembrī tomēr ievēl otru skolotāju - Emīliju Siksnu. Bērnu daudz - 53. Herberts nolemj pa ziemu mācīties latīņu un vācu valodu. Un tad uz pedagoģisko fakultāti.

Jaunais mācību gads nebūt nav vieglāks par iepriekšējo. Grūti tikt galā ar audzināšanas jautājumiem. Nav pieredzes. Ir doma sasaukt vecāku sapulci. Lai tuvinātu skolu mājām. Herbertam sāp sirds par tiem bērniem, kuru vecāki ir dzērāji. Ir doma lasīt referātu par dzeršanas kaitīgumu.

Sabiedriskā dzīve pagastā arī iet juku jukām. Pagasta valde rīko pasākumu - jāiet. Laukstrādnieki rīko - jāiet. Skolā bērniem teātris jā māca. Būtu lietderīgi dibināt neatkarīgu jaunatnes savienības pulciņu, izglītības biedrību. Kurš palīdzēs? Cik skaisti būtu iegādāties klavieres! Sapņi!

Materiālais stāvoklis neuzlabojas. Trūkums. Gotiņai vajadzētu miltus, salmus, bet naudas nav ne graša. Zobi jāplombē. Kādus 200,- rbļ. vajadzētu. Kur ņemt? Herberts mēnesī nopelna 940,- rbļ. Rudzi pudā maksā 300,- rbļ. Kā iegādāties maizīti nākošajai ziemai? Par uzvalka pašūšanu skroderis prasa 400,- rbļ.

Bet ir tādi gaiša prieka un pateicības pilni brīži, kuri liek aizmirst grūtības un trūkumu. Kāds skolnieks uzdāvina divas rudzu vārpas uz viena stiebra "Mīļajam skolotājam par piemiņu". Pēkšņās kontroles laikā inspektori skatās, kā Herberts Vēliņš māca ģeogrāfiju un dziedāšanu. Pārmetumu nav. Un atkal no jauna Herberts nonāk pie atziņas: "Laime ir darbā." Stundas par īsām, lai sekmīgi strādātu ar divām klasēm. Herberts ņem palīgā brīvstundas.

Un 12. martā dzied cīrulis...

Kāpēc šodien daudziem, kuriem netrūkst nekā, nav ne simtās daļas tās iekšējās inteliģences - sirds izglītības, kuras piemita Herbertam Vēliņam.

Labs palīgs darbā ir skolotāja Emīlija Sikсна. Izdodas nodibināt Izglītības biedrību. Jādomā par nopietnāku repertuāru korim. Kopā ar skolotāju Emīliju Siksnu rīko koncertus, teātra izrādes. Ienākumi noder skolas vajadzībām.

Bet ar 1921. gada 1. septembri Emīlija no Sprēstiņiem aiziet. Laikam baumu dēļ... Viņa Rīgā mācīsies tālāk. Vai vēl kāds varēs tik sirsnīgi strādāt?

Pagasta valde atsakās dot otru skolotāju - bērnu esot par maz (kaut gan bija 54 skolēni), pieņemot skolā ārpagastniekus. Mārtiņa skolā gan ievēlēja - Bušmani.

Darbs turpinās. Beidzot tomēr tiek pieņemta jauna skolotāja Olga Kalniņa. Viņai grūti strādāt - bērnu disciplīna slikta.

Šis ir grūts laiks arī Herbertam Vēliņam. Tuvojas vēlēšanas. Viņš ir arī vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs. Dzirnāviņš Johansons ir atcerējies, ka kādreiz Vēliņš par viņu laikrakstā rakstījis. Citi runā, ka Valmierā un Ķieģeļos arestēti komunisti, un Vēliņš arī tāds esot. Vēl citi grib viņu arestēt kā komunistu. Mamma raud. Skolas bērni pārdzīvo un solās uz skolu vairs neiet. Avīze "Brīvā Zeme" raksta apmelojumus par Sprēstiņu skolotāju. Bukavs un Blūms sauc viņu par pēdējo skolotāju. Tā ir vēlēšanu cīņa. Un vēl - atkal slimis. Akūts māgas un zarnu iekaisums, drudzis...

Bet ir jātiek tam pāri. Sprēstiņos spēlē teātri un dzied skolotāja Vēliņa vadībā. Skolā ir eglīte, kur izdevumus sedz Herberts Vēliņš, jo kautrējas no bērniem naudu prasīt. Kādam vajag aizdot naudu. Un viņš to dara, kaut arī pašam ar līdzekļiem grūti.

Ir piepildījies sapnis - iegādātas klavieres. Lietotas, bet vēl labas. Kādā ceļā? Ar ābolu palīdzību. Žāvēti āboli Rīgā maksā daudz. Pārdod...

Herberts Vēliņš runā ar vecākiem, ja kāds negrib bērnus uz skolu sūtīt. Neesot līdzekļu. Un tad viņš atceras savus vecākus. Viņi strādāja no tumsas līdz tumsai, naktī auda. Lai bērniem dotu izglītību... Ārpus programmas jaunākajās klasēs Herberts Vēliņš māca bērniem krievu valodu.

Cik daudz spēka vajag cilvēkam, lai cauri apmelojumiem, reizēm arī bezkaunībai, visādām citādām grūtībām saglabātu sirsnīgu un jūtīgu sirdi. Nikns Herberts kļūst vienīgi tad, ja redz, ka cilvēks slēpjas aiz dievbijības maskas, kad sastopas ar negodīgumu, lišķību, ļaunumu. "Latvijas Kareivī" izlasījis par Eiropas un Vispasaules iekarošanu, viņā ir viena vēlēšanās: "Kaut būtu tāda organizācija, kura sev par mērķi izvirzītu "Nost karu!"

Olga Kalniņa tajā pašā gadā arī aiziet no Sprēstiņiem. Uz Rīgu. Herberts grib viņas vietā par skolotāju dabūt Martu Endziņu, bet ievēlēta tiek Zelma Raudīte.

Drūmais, tumšais rudens, mitrais gaiss. Herberts saslimst ar pleirītu un zarnu iekaisumu. Sāp acis. Posts ar tām slimībām! Pie ārsta bieži iet nevar. Atkal nav naudas.

Bet sākas jaunais 1923. gads. Jūlijā ir paredzēta Ziemeļlatvijas Dziesmu diena, kurai cītīgi jāgatavojas.

Pirms tiekam līdz Dziesmu dienai - divas mazas atkāpes. Zelmam neveicas darbā. Herbertam personīgajā dzīvē. Viņš nopērk govī par 800,- rbļ. Govs patiesā vērtība - 500,- rbļ. Nopērk tāpēc, ka pārdevējs apgalvo - 12 stopu piena dienā. Izrādījās - dod tikai 4. Kā sauc šāda cilvēka rīcību?

5. Herberts Vēliņš, skolotāja Zelma Raudīte un viņa māte Ede kopā ar skolēniem pie Sprēstiņu skolas 1923. gada rudenī.

Ir klāt 1. jūlijs. Ziemeļlatvijas Dziesmu diena Valmierā. Sprēstinieši svētkiem gatavojušies ar prieku. Bet Herberta Vēliņa prieku aizēno pēc koncerta sarīkotais goda mielasts, uz kuru bija aicināti tikai diriģenti, dziedātāji - pavisam aizmirsti. Tika ēsts, dzerts, runāts. Divi runātāji apvaino Herbertu par viņa kreisajiem uzskatiem. Arī Herbertam jārunā. Viņš neaizskar savus apvainotājus, bet saka: "Dziesma latvju tautu izvadījusi cauri garai verdzības naktij, tāpēc lai nekad nemirst dziesmu gars."

Vasarā Herberts apmeklē dziedāšanas un ētikas kursus. Vācu valodu pa kursu laiku mācās privāti pie skolotāja Vulfa.

Pēc kursiem vienu nedēļu nolemj atpūsties Jūrmalā. Bet paiet divas dienas, un jau pietiek. Kā lai dzīvo bez darba? Tas ir nepanesami. Skaistas ir jūras šalkas, kāpu priedes... Ir doma - varbūt iet projām no Sprēstiņiem... Skolotāja vietu netrūkst. Rundāle? Skaisti... Nē, jāpaliek Sprēstiņos. Nedrīkst bēgt no grūtībām. Jāmācās no kļūdām. Ātrāk mājās!

Skolā izsistas četras rūtis. Pārmetums Herbertam. Viņš iestiklo rūtis, un pats arī veic pusi balsināšanas darbu.

1923. gada rudens ir ļoti slapjš. Nevar novākt ražu - labību, kartupeļus. Bet ir kāds priecīgs notikums - septembrī nodibina Latvijas Jaunatnes savienības "Dzīles" nodaļu. Herbertu ievēl par priekšsēdētāju (viņš pats to ļoti negrib). Herberts lasa referātu par izglītības nepieciešamību.

Sabiedriskā dzīve joprojām rosīga. Sprēstiņu korī jau ir ap 30 dziedātāju. 1924. gada vasarā tas piedalās Dziesmu dienās gan Dikļos, gan Valmierā. Herberts Vēliņš daudzkārt lasa referātus, organizē

literārus vakarus. Arī skolas bērni ir aktīvi, jo skolotājs ir neatlaidīgs un radošs.

"Skolotājam jābūt māksliniekam, tikai tad var atmodināt skolēnu dusošās spējas."

Revīziju rezultāti ir labi, bet Herberts pats nav apmierināts ar disciplīnu skolā. Taču viņš vienmēr zina, kā katram bērnam klājas mājās, kādi materiālie apstākļi. Ja nu kādam tiešām ir jāpalīdz - dod mācību līdzekļus par brīvu. Žēl, ka alkohola valgos krīt bērnu vecāki.

Citādi šis gads ir smags. Herberts daudz slimo. Kuņģis, mazasinība, klepus, temperatūra. Viena nedēļa jāpavada Dikļu tuberkulozes sanatorijā. Vajadzētu vēl ārstēties sanatorijā, bet kur lai ņem 30 000,- rbļ. Kaut varētu aizdoto naudu dabūt atpakaļ. Ārsts Ādamsons saka - dziedāšana arī nākot par sliktu. Bet kā lai nedzied? Daži vecāki un milicis grib, lai Herbertu Vēliņu atstādina no amata - diloņslimnieks. Arī tētis slimo...

Zelma raud. Ko lai dara? Herberta sirds neskan pretī...

Maijā paiet pieci gadi kopš brāļa nāves.

"Cik ilgi man būs skatīt sauli? Vai izveseļosos? Cik žēl nedzīvota dzīve!"

6. Herberts 1924.gadā.

Herberts spēku rod dabā. Arī tad, kad šķiras viņa un Martas ceļi.

"Ugunskurs. Kā es mīlu šos kuplos paegļu krūmu dūmus, liesmu vijīgās dzirkstis garas kā čūskas vijas augšup.

Jau gaisma svīst. Lakstīgalas. Grieze dzied. Nevaru beigt jūsmot par smaržīgajām vasaras naktīm. Klāt vēl jasmīnu reibinošā smarža. Mēness peld, un balti mākoņi tam apkārt. Vai ziemas vidū arī nevarētu viena tāda būt?"

Bet ziemā dabā ir tikpat skaisti.

"To skaisto nakti! Kluss. Mēness, mākoņi. Balts sniegs kokus sedz. Visur baltas micītes. Visi guļ. Kaut varētu palikt tik viegls un kā ēna visu apglaust!"

Bet rīts sauc atkal darbā. Rūpes par skolas būvi - izdevās samazināt izdevumus. Arī biedrības zāle tiek celta. Jādomā par viņa tirgotavas slēgšanu. Herberts pārdzīvo alkoholisma izplatīšanos. Iet bojā cilvēki. Alkoholīķu ģimenēs grūti bērniem. Arī zagšanas ir liels ļaunums.

Reizēm, ar visu to cīnoties, Herberts grimst pesimismā. Vai ir vērts? Bet tad atkal spēku dod kolēģu tuvums (pēc sapulcēm Valmierā).

Aizrit pēdējais mācību gads Sprēstiņu skolā. Pēdējie Ziemassvētki paiet skaisti. Cilvēku jūra...

7. Herberts ar 12. šķiru pabeidz skautu pulciņu vadītāju kursus.

Nākošais 1926. gads nāk ar daudziem svarīgiem notikumiem un lieliem darbiem. Augustā Herberts ar 1. šķiru pabeidz skautu pulciņu vadītāju kursus. Nu ir tiesības ieņemt skautu pulciņa priekšnieka amatu.

28. augustā Herberts tiek ievēlēts par jaunās skolas "Ausmas" pārzini (balsošanā piedalās 10 padomes locekļi, viens ir pret). Šajā svarīgajā dienā viņš ir atkal nedaudz sasirdzis. Herberts apsola visus spēkus veltīt skolas labā un klusībā dod sev zvērestu būt korekts pret visiem. Par skolotājām no 42 kandidatūrām ievēlētas Milda Veinberga un Elza Kalniņa.

8. Jaunā Dauguļu skola Ausmās". Tā nodega 1934. vai 1935. gadā. Vietā uzcelta jauna skolas ēka (pēc tā paša projekta kā Naukšēnos, Rencēnos, Dzērbenē).

Pirmā pedagoģiskās padomes sēde jaunajā sešklasīgajā pamatskolā. Uzrunājot kolēģus, Herberts Vēliņš saka: "Aizmetīsim aizspriedumus. Spiedīsim viens otram roku, lai vienotiem spēkiem ietu pretim cēlam mērķim. Teiksim patiesību viens otram acīs."

Mācību sākums ir 5. septembrī. Jaunais pārzinis skolēnus aicina: "Esiet censoņi ar stipru gribu! Jums slāpst? Skola būs tas dzidrais avots, kas remdēs slāpes. Vecāki, esiet palīgi! Esiet cīnītāji! Paši ar sevi. Uzvarēt sevi. Tas ir ļoti grūti, bet tas ir jāvar."

9. Dauguļu skolas skolotāji Milda Veinberga (dzim. Matisone), Herberts Vēliņš pirmajā rindā, Zelma Raudīte, Bušmanis, Elza Kalniņa (dzim. Upmane) otrajā rindā ar skolas absolventiem.

Atbildība ir liela. Vai kāds necentīsies mest sprunguļus ceļā? Jā. Policijas priekšnieks grib aizliegt skolu "Ausmās". Skolas pārzinis esot nepareizi ievēlēts - bez izsludināšanas laikrakstos. Un vēl kāda sūdzība. Skolēniem vakaros liekot mazgāt kājas. Pēc sarīkojumiem telpas esot netīras.

Darba daudz. Grūti ir apvienot pārziņa un skolotāja darbu (maz laika paliek stundu sagatavošanai). Arī saimnieciskas rūpes - nav malkas, jādomā par kopgaldu. Nesaskaņas ar mammu. Viņa jau agrāk ticēja visām baumām par Herbertu. Tagad nepatīk viņa kolēģes, kritizē sabiedrisko darbu.

Bet īsi pirms skolas gada sākuma, augustā Herberts sastop kādu cilvēku, kurš viņam mīļš līdz mūža galam. Jau pirms šī sarīkojuma Herberts bija dzirdējis, ka ezermalā kāds tik skaisti dzied. Ganu meita. Lauvas kalnā viņa dzīvo. Tagad, rotaļās ejot, Herberts atkal sadzird viņas balsi. Herberts ar amora pastu jautā: "Kad atkal dziedāsi ezera malā?" Atbilde: "Man netīkas vairs, nedziedāšu. Citi zin. Tad nevar vairs."

No tās dienas Herberta miers ir zaudēts. Vai tā ir mīlestība?

Atkal uzliesmo slimība - sāp kuņģis un krūtis, grūti elpot. Nomirst vecmāmiņa (mamma's mamma). Neveicas stundās.

Kaut varētu zināt, vai tā ir mīlestība. Vai tā ir viņa, kas liek sirdij sāpēt? Jā, tā nav tikai Jāņu nakts mīla...

"Tikai viņai es dzīvotu, viņai un skolai būtu mans darbs un mīla."

Savas izjūtas Herberts izsaka vēstulēs.

"Visam cauri skan Tava balss. Zied puķes. San kamenes viņās un sūc saldo nektāru. Un redzu Tevi pļavas vidū, ziedu vidū. Tu pati viens zieds, un ziedi Tev apkārt.

Un naktī klusi iedegas zvaigznes pie debesīm. Es redzu Tevi lūkojamies debesu mirdzumā, redzu Tevi klausāmieš, kā asniņi aug, stiepjas garumā, kā puķes miegā viena otrai čukst.

Tā ilgojos dzirdēt Tevi.

Ja domā būt laimīga ar mani - nāc līdz, kāpsim, sapņosim, grūtā brīdī - raudāsim, priekos - smiesim.

Ja domā būt laimīga, savu ceļu ejot - ej. Tas netraucēs man Tevi mīlēt. Neizdzēšamā atmiņā man tomēr paliksi."

Noriņai ir tikai deviņpadsmit gadu. Par precēšanos viņa nav pat domājusi. Un tagad - tik pēkšņi! Bez tam - viņai pavisam citi mērķi - Rīga. Tāpēc atbilde skan: "Es nevaru tava būt. Gan aizmirsīsi. Laiks visu dziedē."

Šie vārdi sirdī sāp. Mokas, mokas... Bet Herberts nebeidz cerēt... Un liela daļa varbūt arī Noras mammas nopelns. Viņai patīk jaunais skolas pārzinis, kurš par Noru desmit gadus vecāks, prātīgāks, nopietnāks.

10. Nora un Herberts kāzu dienā 1927.gada 29. oktobrī (Civillaulība).

Laimīgais brīdis ir klāt. Herberts gaida ciemiņus - Noriņu ar mammu. Istaba vienos ziedos. Patiesībā jau ar grūtu sirdi Nora pie Herberta nāk.

Viņa aicina braukt uz Rīgu, uz citu dzīvi: "Te tu strādāsi, man atlicināsi tikai īsu brīdi."

Herberts ir pārliecināts, ka šī mīla nevar gaist. Viņa svēta, tīra.

"Ja manā sirdī saule, to varu nest tālāk. Tu man to dod, es dodu tālāk."

11. Pēc nedēļas kāzas notika Augstozes baznīcā tūlīt pēc noras iesvētībām. Sēž no kreisās vecāki Miķelis Kalniņš, Ede Vēliņa, Emīlija Kalniņa, Pēteris Vēliņš, stāv Herberta māsa Ervīna, Herberts, Nora, Herberta māsiņa Elfrīda.

1927. gada 29. oktobris. Herberts un Nora mij laulības gredzenus. Sākas jauna dzīve, kopā ar Noriņu (tā viņš viņu sauc līdz sava mūža galam).

Herberts ir ievēlēts Dauguļu pagasta padomē. Joprojām rīko literārus vakarus, iestudē teātra izrādes ("Pūt, vējiņi!", "Mīla stiprāka par nāvi"). Nedaudz laika arī atpūtai.

12. Pēc Moljēra „Skapēna nedarbi“ izrādes 1928. gada 24. jūnijā. No labās pirmais stāv Herberts, ceturtnā – Nora.

Bet ne sauktas, ne aicinātas atkal nepatīkšanas. Herberts dabū dzirdēt, ka viņu saucot par komunistu, pie viņa esot komunistu centrs. Skolotājs

kaisot proklamācijas. Esot pat politiskās pārvaldes uzraudzībā. Iestudētā luga "Kad jūra krāc" esot komunistiska. Vai tiešām brīvai domai ir tik šaurs loks, kur lidot? Jāsmejas par šīm tenkām. Tomēr... Ja nu apcietina, ja provokācija...Kur paliks slimie vecāki, Noriņa? Arī vieta būs jāzaudē... Bet Herbertam ir arī draugi - kolēģi, skolēni, organizācijas biedri, koristi un visi citi, kuru labā viņš ir strādājis.

Arī personīgajā dzīvē - ne gluži kā vajadzētu. Mamma un tante spiež māsiņu iziet pie nemīlama vīra. Kur tad paliek mīlestība? Nav naudas. Parādi. Noriņa grib braukt uz Rīgu, atrunāt grūti.

Iet dienas, nedēļas, jau 1930. gads. Herberts daudzkārt domā par dzīves jēgu.

Bet tad - gaidīta, mīlēta Valmieras slimnīcā pasaulē nāk Ingrīda. Ir 1930. gada 4. marts, plkst. 5. 45. Jaunas rūpes. Tētis.

13. Herberta mamma Ede ar dēla meitām Ingrīdu un Anitru Līgu. 1934. gada vasarā.

Sabiedrībā nekas nemainās. Apmelojumi, apsūdzības. Viens no apsūdzību autoriem likvidētās Mārtiņskolas direktors Bušmanis, kurš bija cerējis uz direktora vietu jaunuzceltajā skolā. Vēliņš skautu pulciņu

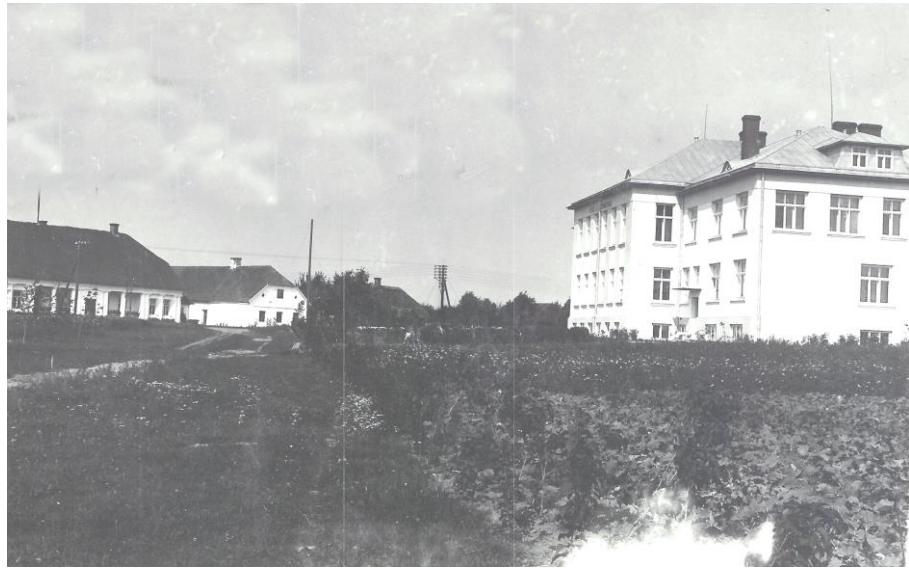
vadot tāpēc, ka gribot iespieties legālās organizācijās. Kāds jaunsaimnieks sūdzējies Izglītības ministrijā - vajagot atlaist no darba. Skolu valdes sēdē izteikta piezīme. Kārtībnieks noraida Herberta lūgumu iegādāties un turēt ieroci. Vienīgais - atliek cerēt, ka dauguliešiem atvērsies acis. Herberts pret visiem apmelojumiem beidzot kļūst vienaldzīgs. Jāapceļo Latvija. Vispirms Latgale. Un tad pašā ziemas vidū priecīgs notikums - 1931. gada 28. decembrī piedzimst Anitra Līga. Jaunas, dubultas rūpes. Meitenītes slimo. Noriņa gandrīz nositas. Kāpjot uz bēniņiem, slīd kāja, un viņa pāri margām nokrīt lejā. Kritiens beidzas laimīgi - nav pat nekas laužts. Konflikts ar mammu.

Ir cilvēki, kuri joprojām apmelo. Līdz 1934. gada maijā Vēliņu dzīvoklī kratīšana.

Inspektors sola skolotāja vietu Oleru 1. pakāpes pamatskolā. Herberts ir ar mieru.

Taču 1934. gada 3. septembrī Vēliņu ģimene pārnāk dzīvot uz Rencēniem. Arī te jaunuzcelta 6 klašu pamatskola, kur par direktoru strādā Herberta draugs no skolotāju semināra laikiem Artūrs Lapsiņš. Pazīdams Herbertu kā godīgu, labu cilvēku, viņš to uzaicina strādāt savā skolā par skolotāju. Pēc pārnākšanas uz jauno dzīves un darba vietu, Lapsiņš visādi rūpējas, lai Herberts ar ģimeni pārāk smagi neizjustu notikušās pārmaiņas. Pirmkārt, iedod labu dzīvokli tuvu skolai, ko pēc gada nomaina uz vēl labāku vēsturiskā ēkā - senā zirgu pastā. Ir arī neliela saimniecība - govys, pāris cūkas, vistas.

14. Rencēnu 6 klašu pamatskolas apkārtnes labiekārtošanas „Meža dienas” 1936.gadā un skola 1938.gadā. Pa kreisi redzama vēsturiska ēka – senais zirgu pasts, kur dzīvoja skolotāji, arī Vēliņu ģimene. Te dzimis trešais Vēliņu bērns- dēls Ivars.

Arī Rencēnos Herberts tikpat aktīvs sabiedriskajā dzīvē. Vada kori (kas tobrīd Rencēnos praktiski neeksistēja), spēlē teātri. Apmeklē koru vadītāju kursus Rīgā. Ārpus darba laika pasniedz privātsiņas. Ar velosipēdu apceļo Latviju. Ir arī vēl kāds cits pienākums - pērminderis. Patiesībā jau Dauguļos Herberts izvadīja mirušos, kristīja bērnus un laulāja. Viņam pašam šis darbs nepatīk. Vienīgais apmierinājums - runas ir laicīga satura. Saprotams, bez likumīgajām lūgšanām neiztikt - tās jānoskaita. Un tad tā garlaicīgā dzīvošana pa viesībām.

15. Rencēnu 6 klašu pamatskolas skolotāji kopā ar 5. klasi 1935.gada jūnijā. Vidū direktors Artūrs Lapsiņš, blakus Herberts Vēliņš

Pa to laiku Dauguļos notikušas pārmaiņas. Nodegusi vecā skola (Herberts domā, ja viņš vēl būtu bijis tur, noteikti būtu vainīgs). Bušmanis pārceļts skolotāja darbā uz Ilūkstes apriņķi. Tagad Dauguļos noteikti būtu vieglāk strādāt.

Beidzot nedaudz iekrāta naudiņa. Herberts nopērk mazu īpašumu Siguldā (par 8457,- Ls.) Viss Herberta iekrājums, tēva nauda, pārējais - parāds Zemes bankā. Tētis uztraucas. Mamma plijas virsū - lai meklējot pārziņa vietu Siguldā.

Ingrīda un Līga slimo. Līga ļoti ilgi. Herberts uztraucies - ja tā visu ziemu... Vai maz izcietīs? Herberts pats arī slimo. Kāpēc tāds liktenis?

Un tad 1937. gada 10. februāris. Atskan sāpju kliegums. Dzimst jauna dzīvība. Māsiņas priecīgas - piedzimis brālītis Ivars. Herbertam ir tikai viena vēlēšanās - kaut izaugtu par Cilvēku.

16. Dēls Ivars.

Dzīve rit uz priekšu. 1937. gada 1. septembris. Sākas jauns mācību gads. Nu jau uz skolu iet divi. Ingrīda pirmajā klasē. Līgiņai 28. decembrī paliek jau seši. Herbertam darba daudz. Bet pats domā: "Vai tad es piekūsis?"

17. Herberts 30.-to gadu otrā pusē.

Jauno 1938. gadu visi septiņi sagaida kopā (Herberts, Nora, Ingrīda, Līga, Ivars, Herberta mamma un tētis). Ivariņš sāk iet kājām, mammai jau septiņdesmit, tētis - slims. Herbertam jauni plāni un ieceres. Ir saņemta atļauja teātra režisora pieaicināšanai. Bet...

1938. gadā pabeidz celt Naukšēnu 6 klasīgo pamatskolu (projekts tāds pats kā Rencēnu skolai - Kārļa Ulmaņa izglītības politikas ietvaros). Mazās skoliņas likvidētas. Naukšēnu pagasta vecākais Jēkabs Vikmanis organizē jaunā direktora kandidātu meklēšanu un vēlēšanas. Vēliņa kandidatūru ieteic Tēcēnu 4 klasīgās skolas skolotāja Elza Kalniņa.

Pirmdien, 1938. gada 12. septembrī Vēliņu ģimene pārceļas uz dzīvi Naukšēnos, jo 19. augustā Herbertu ievēl par Naukšēnu skolas pārziņi. Grūti šķirties no Rencēniem. Atvadu vakars. No rencēniešiem piemiņai paliek skaista servīze un sienas pulkstenis.

Jaunajā skolā Vēliņi ir pirmie iedzīvotāji. Drīz ierodas apkalpotāju ģimene Sietnieki - vīrs kurinātājs, jo skolā ir centrālā apkure. Viens pēc otra uz skolas dzīvokļiem pārceļas arī citi skolotāji. Pirmie - Elza

Kalniņa, Olga Rudiņa, Lūcija Pence, Alma Kauce un Ēriks Brūmane, kuras vīrs ir audzināšanas iestādes direktors un tur arī dzīvo.

19. 1938.gadā Rūjas krastā pacēlās Naukšēnu 6- klašu pamatskola, kas vēlākos gados tika pārveidota par 8- gadīgo skolu un pēc tam par vidusskolu.

Skola atrodas skaistā vietā, Rūjas krastā, tikai visa apkārtnē pilna ar celtniecības gružiem. Herberts daudz enerģijas un laika ziedo būvgružu aizvākšanā, organizē arī talkas. Pēc tam gādā speciālistu projektus skolas apkārtnes - zālāju, ceļu un apstādījumu iekārtošanai. Brauc uz Priekuļu

dārzkopības skolu pēc stādiem - priedēm, eglēm, ceriņiem, Kanādas apsēm, jasmīniem u. c., saņemdamas atbilstošas konsultācijas.

20. Naukšēnu 6 klašu pamatskolā 1938. gada rudenī darbu uzsāka 6 pedagogi. Skolotāju istabā no kreisās Alma Kauce, Elza Kalniņa, Herberts Vēliņš- pārzinis, Lūcija Pence, Ērika Bušmane, un Olga Rudiņa.

Jau pēc nepilniem diviem Naukšēnos nostrādātajiem mēnešiem traģiski notikumi - viens bērns 24 stundu laikā nomirst ar bērnu trieku (Vīksne no "Idiem"), Krastiņš no "Lāriņiem" pēc bērnu triekas pārslimošanas paliek invalīds. Slims Herberta tēvs, arī Herberts pats stipri klepo. Darba daudz. Nepatīkami, ka ir skolā bērni, kas zog. Ar kora vadīšanu arī neveicas. Dziedātāji kūtri, nav pienākuma apziņas. Daudzi dzeršanas dēļ kavē mēģinājumus. Herberts arī sevi kritiski vērtē kā vadītāju - prot tikai balsis apmācīt. Un ir tik smagi, kad Noriņa ar Ivaru aizbrauc uz Rīgu. Gribas, lai būtu mājās. Mazais Ivariņš slimo.

Nomirst Herberta tēvs - sirdstrieka. Viņu apglabā Vecpiebalgas Zīles kapos, blakus kapsētā guļ Herberta brālis. Pietrūkst tēva padoma un palīdzības.

Un tad nāk 1941. gads. Karš. Ko tas nesīs? Kā būs? Herberts ar nepatiku gaida ziemu. Jau 6. novembrī laukā - 15, sniegs. Vakaros visiem logiem jābūt aptumšotiem, telpās vajag tīrību, gaismu. Skolēni mācās skolas zālē karbīda lampu apgaismojumā, kas, protams, ir nepietiekams. Ūdeni rezervuāram bēniņos jāpiepumpē ar rokām, lai nodrošinātu dzeramūdeni, mazgāšanos.

Herberts māca dziedāšanu visās klasēs, vada kora stundas, vingrošanu zēniem - 5., 6. klasē, rokdarbus zēniem visās klasēs, matemātiku 6. klasē. Daudzi Herberta Vēliņa audzēkņi ar pateicību atceras savu skolotāju.

Viņš bija neatlaidīgs savās prasībās. Ar blociņu rokās strapbrīžos piegāja te pie viena, te pie otra:" Tu vēl šo reizesrēķina stabiņu nezini." Bijusī skolniece I. Upīte : " Tas, ko man matemātikā iemācīja direktors Vēliņš, pietika visam mūžam."

Arī pašam jāmācās. Ko lai dara?

Ģimenei atliek maz laika. Kad Noriņa Rīgā, Herberts pārlasa abu vēstules.

Noriņa: "Cik maz no visa piepildījies."

Herberts: "Piedod! Kaut prieks un gaišums Tavā sirdī rastos!

Piedod!"

Herberts saprot, ka mājās Noriņai patiesībā grūti. Mamma lāgā nesaprotas ar Noriņu un viņas mammu.

Nākošajā kara ziemā pirmais sals 8. novembrī - -12⁰. Gaismas grūtības mazliet novērstas. Strāvu saņem no audzināšanas iestādes. Līniju izbūvē pašu spēkiem. Bet vienalga - visai skolai nepietiek.

1943. gadā skola darbu sāk tikai 25. oktobrī. Jābūt gataviem kuru katru brīdi telpas atdot karaspēkam.

1944. gads. Tuvojas fronte. Smagi. Arī ar veselību slikti. Aizdomas uz tuberkulozi. Nopietni jāārstējas.

"Laimi nemēro gadiem. Ja manis vairs nebūs, Noriņa paliks un rūpēsies tālāk par bērniem. Ingrīda tiks galā ar sevi, vēl tikai Līga un Ivucis.

Ir bijuši arī laimes mirkļi. Pietiek. Laime ir tikai mirklis.

Norukiņ, esmu liels, dumjš bērns. Kam man tādām vajag būt? Nāc nelabas domas galvā. Pārpratumi lai izgaist!

Man tomēr esi un būsi Mīlā Noriņa."

21. Herberts ar ģimeni 1944. gada rudenī pie vāciešu noraibinātās skolas.

Paiet pēdējā kara ziema, grūtie pirmie pēckara gadi. Skolā nepietiek darbinieku, tāpēc skolas darbā tiek iesaistīta arī Noriņa - sākumā par rēķinvedi, bet pēc tam par skolotāju - pirmo četru klašu, krievu un vācu valodas. Vairākus gadus ir klases audzinātāja. Skolotājas Vēliņas audzināmās klases meitenes ar asarām acīs stāsta: " Mēs viņu saucām par mammu. Ja mums gadījās saslimt, skolotāja nāca pie mums uz internātu, nesa zāles. Vienmēr līdzī bija kāds kārumiņš. Bet, kad bijām jau pusaudzes, stāstīja par pārmaiņām organismā, kā pareizi ievērot personīgās higiēnas prasības."

22. Pēc kara skolā darbu atsāka Millija Ērgle(Priede)-1 rindā no kreisās, Meta Millere (Āboltiņa), Rita Studente (Siliņa), otrā rindā- Aina Engere (Treija), Ērika Brūmane, Jānis Galzons, Herberts Vēliņš un Nora Vēliņa.

Meitenes Ingrīda un Līga jāvada uz Rūjienas vidusskolu. Ivars vēl tepat Naukšēnos. Rocība maza.

Pati melnākā diena šajā laikā - 1949. gada 25. marts - izsūtīšanas uz Sibīriju. No skolas aizved 21 skolēnu.

Pamazām sadzīst brūces. Materiālajā ziņā lielākajai daļai cilvēku piecdesmito gadu sākums ir grūts. Bet cilvēki ir izslāpuši pēc miera, drošības, darba. Dzīve lēnām ieiet normālās sliedēs. Protams, pārdzīvotais kara un pašos pirmajos pēckara gados jūtams gan vecākos, gan bērnos. Labi, ka skolā ir iejūtīgi un saprotoši, zināšanām bagāti skolotāji. Herberts Vēliņš tāds ir un prasa to arī no pārējiem.

Bijusī skolotāja Rita Studente (Siliņa) atceras:" Direktors Vēliņš (šefs) nekad nepacēla balsi. Ne pret skolotājiem, ne arī pret skolēniem. Vienmēr laipns, smaidīgs. Ja kas nebija pa prātam, redzējām tūlīt. Bija drūms, nerunāja nevienu vārdu. Visi ātri vien tad manījāties no skolotāju istabas ārā. Ja viņš uzticēja kādu pienākumu, tad arī prasīja,

sekoja, lai tas tiktu izpildīts. Mēs visi to sapratām un bez ierunām arī izpildījām. Šefs bija ļoti sabiedrisks. Spēlējām kopā teātrus. Viņš mācīja mums dziedāt. Vadīja skolotāju ansambli. Herberts Vēliņš bija ļoti taktisks."

23. 1949. gada 30. jūnijā, meitai Ingrīdai beidzot Rūjienas vidusskolu.

Ausma Zariņa (Nēringa) un Skaidrīte Smiltene (Dreimane) atceras, ar kādu sirsnību direktors viņas (jaunās skolotājas) uzņēmis savā skolā. Anna Hincenberga (Virse) arī vienmēr piemin direktora sirsnību, viesmīlību un lielisko humora izjūtu: "No rīta, ieejot skolotāju istabā, redzam uz galda kasti ar marmelādes konfektēm (toreiz tās bija deficīts, koka kastītēs). Nedrīkstējām aizmigt, jo nezinājām, kam un kāpēc. Ienāk direktors un saka: "Kāpēc neēdat konfektes, vai tad negaršo?" Mēs neko nesakām. Tad viņš: „Lūdzu, cienājieties! Es vinnēju loterijā un cienāju jūs visus." Prieki bez gala. Gandrīz vai stundās aizmirsām iet."

Vēl no Anniņas atmiņām: "Kādā pavasara vakarā mēs, jaunāko gada gājumu skolotāji, pastaigājamies. Sarunājam - pajokosim šefu. Pieklauvējam pie loga. Šefs atver logu un ierauj vienu no mums istabā. Tad aicina arī pārējos. Tā mēs visi (apmēram 6) pa logu istabā. Visi priecīgi, jautri. Kādu brītiņu debatējam par pavasari un sportošanu. Tad - jāiet mājās. Bet direktors saka: "Tikai pa logu. Kā nācāt, tā aiziesiet!" Un tā viens pēc otra pa logu ārā."

Skolas pārzinim ir sīki izplānots, kas katru dienu darāms. Piemēram, - jāizstrādā internāta noteikumi, jāizziņo vecāku komitejas sēde, jādomā par dežurantu nozīmēm, jāpārkontrolē zināšanas 3.- 4. klašu skolēniem matemātikā utt. Herberts Vēliņš vienmēr ir ļoti paškritisks.

"Pirmās stundas 6. un 7. klasē fizikā neizdevās tā, kā gribēju. Iemesls - nebiju pienācīgi sagatavojies."

Personīgie bērni tiek sūtīti tālāk mācīties - Ingrīda Rīgas pedagoģiskajā institūtā, Līga Latvijas Valsts universitātes ģeogrāfijas fakultātē, Ivars - Rīgas industriālajā politehnikumā. Tās ir materiālās rūpes, kamēr visi sāk patstāvīgas darba gaitas.

24. Pedagoģiskās padomes sēdēs valdīja darbīga un draudzīga atmosfēra. Parasti katra mācību gada pirmās sēdes noslēgumā bija pašcepta torte.

Darbs, darbs, darbs...Tā vērtību un nepieciešamību Herberts Vēliņš neatlaidīgi māca saviem skolēniem un skolotājiem, visiem, ar kuriem viņš kopā. Un ne tikai. Skolotājs Jānis Galzons (vecākais) atceras direktora mīlestību uz dabu, viņa silto un bagāto dvēseli: "Ir pavasaris. Viss zied, smaržo, skan... Skolotāju istabas logs ir vaļā. Pedagoģiskās padomes sēde. Runājam par darbu, ir mācību gada beigas. Pēkšņi direktors saka: "Lakstīgalas...paklausīsimies..." "

Kad 1954. gada jūlijā Herbertam ir izdevība uzlabot savu veselību Jūrmalā, atpūtas namā, viņš jūtas neērti. Tīri tā kā kauns braukt. Viņš uzskata, ka arī mājās ir tīri labs atpūtas nams. Taču ar veselību Herbertam labi nav. 1955. gada pavasaris ir auksts. Vēl aprīlī pūš bargs ziemelis. 17. jūnijā sāk ziedēt ābeles un ceriņi, 14. jūlijā vēl zied jasmīni. Kopš 28. aprīļa Herberts slimo. Bronhīts. Klepus. Vēl maijā smagas klepus lēkmes. Novembra mēnesī atkal slimis - gripa, bronhīts.

Bet priekšā tik daudz darāmā. Ar 1957. gadu skola paliek par augošu vidusskolu. Līga pārnāk uz patstāvīgu darbu savā pirmajā skolā. Herberts domā, ka viņam jāatstāj direktora amats. Vajadzīgs jauns spēks. Veselība...Arī sirds nestrādā normāli. Cik ilgi tā pukstēs? Bet ir tikai 58 gadi.

25. Direktors bija iniciators Naukšēnu vidusskolas patērētāju biedrības dibināšanai.

"Dzīve ir skaista. Un tās dēļ ir vērts dzīvot un to vērot viņas tūkstoškrāsainās pārvērtībās. Vienīgi bezdarbs samaitā cilvēkus."

26. Vasarās skolotāji apmeklēja kvalifikācijas celšanas kursus. Fizikas kursus 1952. gada jūnijā.

Herberts atzīst, ka visbiežāk tā arī ir audzināšanas kļūda - atļaut bērniem bez darba dzīvot. Pat arī viņš tāds - darbīgs, optimisma pilns. Taču slimības un neveiksmju māks, Herberts reizēm ļaujas arī pesimismam. Šīs izjūtas viņš laikam gan uztic tikai dienasgrāmatai. Kad Ivaru 1956. gada rudenī iesauc karadienestā, Herberts raksta: "Vai šī nav pēdējā reize, kad esam visi kopā?"

27. Tikšanās ar draugu skolas Rūjienas vidusskolas pedagogiem pie Martas Endziņas 1955. gada rudenī.

28. Kopā ar Naukšēnu ciema kori Rūjienas rajona dziesmu svētkos.

Trauksmais politiskajā ziņā ir 1956. gads. Vai miera spēki uzvarēs? Un traģiski varēja beigties 1956. gada 29. decembris - Jaungada eglītes vakars. Divi zēni iekrituši upē pašā vidū. Vienu no viņiem direktors izglābj - piestumj uz ledus uzmetās trepes. Otru izglābj skolas biedri.

29. Veicot izvadītāja pienākumus.

Janvārī atkal veselības problēmas. Sirds strādā vāji. Bet nāk pavasaris. 14. martā pirmie strazdi. Kaut arī marts vēl auksts, aprīļa pirmās dienas brīnišķi skaistas - saulainas, siltas. Herbertam priecīgs notikums - viņš apbalvots ar Izglītības darba teicamnieka nozīmi. Viņš pats gan uzskata - tas ir apbalvojums visam skolas kolektīvam. Kārtējā revīzija 1957. gada beigās arī vēlreiz apliecina, ka strādāts ir godam - vērtējums labs.

30. Ekskursijā Moricsalā kopā ar skolas kolektīvu. Ilga Ivanova un šefs.

Bet nākošajā gadā jāatstāj direktora amats. Gribētos palikt Naukšēnos un strādāt par skolotāju. Vai atļaus? Rūpes arī par bērniem. Kā viņiem palīdzēt?

1958. gada janvārī saslimst ar tuberkulozi. No sākuma ārstējas Rūjienas muižā, pēc tam sanatorijā Dikļos. Te par māsiņu strādā bijusī skolniece Lūcija Deičmane. Direktors ir ļoti pateicīgs savai skolniecei par nemitīgajām rūpēm. Tāpat ar mīlumu atceras arī pārējās Dikļu māsiņas. Ārstēšanās ir ilga un grūta.

31. Sanatorijā Dikļos.

"Gribētos dzīvot. Bet vai varu sirdij pavēlēt vēl klausīt, kura turpat 60 gadus man pukstējusi. Cik nav tādu, kas daudz ātrāk par mani šķīrušies no dzīves. Ievērojami vīri...Kas es? Kas mani pieminēs? Vienīgi tuvinieki...Būt tik stipram, ka aiziet viegli būtu. Un nomirt gribētu, ja lemts, mājās..."

Herbertam zvana no skolas, raksta vēstules, brauc ciemos. Raksta arī skolēni un novēl izvesēties. Vissāpīgākā šķiršanās pēc apciemojumiem ir no Noriņas. Viņš arvien viņu vēl tā uzrunā: "Mīļā Noriņ!"

Dienasgrāmatā sīki pierakstīta slimības gaita (temperatūra, klepus). Ļoti spēcīga vēlēšanās izārstēties. Domā par mājām. Moka jautājums - vai varēs strādāt. Taču ticībai piemīt milzīgs spēks. Tā palīdz saredzēt arvien jaunus mērķus, pienākumus, palīdz domas un vārdus darbos vērst.

1958. gada 27. augustā pedagoģiskās padomes sēde, kurā skolas vadību Herberts Vēliņš nodod Oļģertam Treijam.

"Jāiet darbā ar pilnīgu ticību sava uzdevuma patiesīgumam. Ir jātic pašam sev. Mēs ar šādu ticību un labo apņemšanos esam gājuši roku

rokā veikt savus uzdevumus. Ja par mūsu skolu vairāk labu vārdu teikts nekā skarbu, tad tas tikai pateicoties jums. Sirsnīgs paldies jums visiem par to, mīļie darba biedri!"

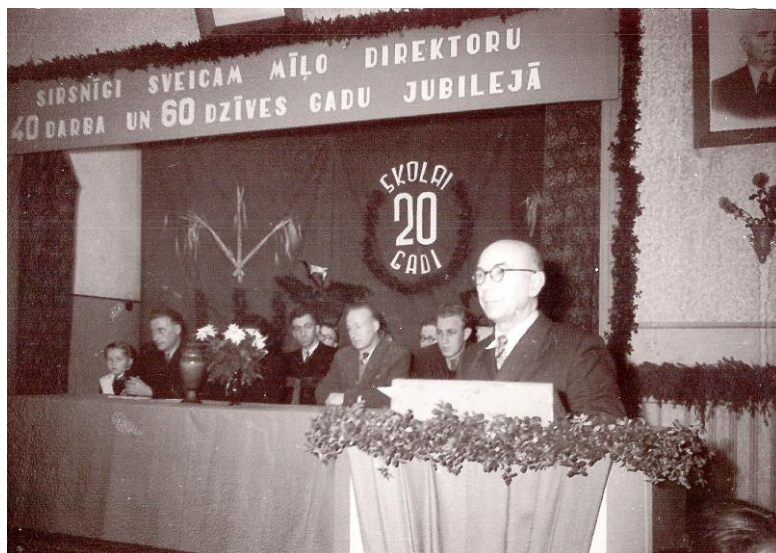
32.1958. gada 27. augustā pedagoģiskās padomes sēdē direktors Herberts Vēliņš nodod skolas vadību līdzšinējam mācību pārzinim Oļģertam Treijam. Uzņēmumā pirmais un otrs direktors.

Bet skolas 10. klases kolektīvs dāvina savam direktoram albūmu ar ierakstu:

"Pateicamies Jums, direktor, par tām pūlēm, kuras Jūs esat pielicis mūsu audzināšanā un mācīšanā. Esam tikai niecīga daļiņa no tiem audzēkņiem, kurus Jūs savā 40 gadu ilgajā pedagoga darbā esat izaudzinājis. Veltām Jums šo albūmu no Naukšēnu vidusskolas 10. klases kolektīva un, atvadoties Jums no darba gaitām, gribam teikt: "Mēs vēlamies, lai Jūs vienmēr būtu starp mums. Ikvienam no mums Jūs esiet un būsiet mīļš un tuvs cilvēks." "

Šī klase pēc gada beidza Naukšēnu vidusskolu un bija skolas pirmais izlaidums.

Pēc aiziešanas no direktora amata Herberts Vēliņš, protams, var palikt un strādāt skolā, bet veselība joprojām nav laba. Taču Naukšēnu sabiedriskās un kultūras dzīves vidū viņš arvien paliek. Vada kolhoza "Liesma" dramatisko pulciņu un kori. Dziedātāji patiesībā saaicināti skaita pēc. Herberts ir apņēmis pats sameklēt dziedātājus. Ir kolhoza kultorgs, arī sabiedriskais grāmatu izplatītājs.

33. Naukšēnu skolas 20 gadu, pedagogiskā darba 40 gadu un dzīves 60 gadu jubilejā Herberts Vēliņš pateicas saviem darba kolēģiem, draugiem, skolēniem, to vecākiem un sabiedrībai.

34., 35. 1966.gada aprīlī vienā no Tautas universitātes Pedagoģijas fakultātes nodarbībām, šobrīd kā klausītājs kopā ar skolēnu vecākiem un pedagogiem, citkārt- uzstājoties vai piedāvājot jaunākās grāmatas.

36. Kādā no skolas pedagogu kafējnīcas MVK (Mēs Visi Kopā) vecais direktors ļoti interesanti dalījās atmiņās par savām skolas gaitām un to laiku skološanās iespējām. No kreisās Vidulis Vīksna, Herberts Vēliņš, Anita Līga Krūmiņa, Inta Ozoliņa, Ausma Nēringa, Ilga Ivanova.

37. Kolhozā „Liesma” strādājošo vidū ļoti iecienīta bija novusa spēlēšana, arī Herberts Vēliņš neatpalika.

Herbertam patīk darbs, bet 1960. gadā kopš 9. septembra atkal Dikļos. Dakteris Bieziņš iesaka pārstēties, jo, nākot ziemai, veselība atkal var pasliktināties. Ir skaistas rudens dienas. Dzeltē un birst lapas. Tuvojas salnas, rudens un ziema. Herberts ļoti grib mājās. Tuberkulozes process ir apturēts, bet ar sirdi slikti. Slimnīcā nav tā miera, kas mājās. Un dzīve bez darba arī liekas grūta.

Bet mājās atkal citas rūpes. Herberts ir ļoti jūtīgs. Rūp bērnu dzīve. Līga drīz būs māte. Dzīvoklis paliks par šauru. Raud, lasot Ingrīdas dienasgrāmatu. Rūpes par māsu. Bet tad atkal sapurina sevi: "Nevairies un nebīsties no grūtuma."

Paiet aukstā 1963. gada ziema. 26. februārī - - 34, vēl 20. martā - -31, bet 28. martā - -23. Tā paša gada augustā izdodas pabūt Krimā - kompensācija par auksto ziemu.

38. Ekskursijā Krimā 1963.gada augustā.

Nākošajā gadā Herberts daudz slimo. Asiņošana. No februāra līdz maijam ārstējas. Ārsti brīdina: "Nedrīkst fiziski strādāt, arī dziedāt nevajadzētu." Kas tad vēl atlicis - dzīvot un ēst. Kāda tad dzīvei jēga? Rudens pusē atkal Dikļos. Noriņu 19. septembrī izvada pensijā. Jātiek mājās. Nekā. 14. septembrī sākas klepus un kakla iekaisums, temperatūra. Ārsts nelaiž uz māju. Veselu mēnesi pēc tam nākas nogulēt slimnīcā. Un visbeidzot - no lielās zāļu lietošanas sabojājas kuņģis un zarnas.

Mājās pārbraucis, Herberts jūtas labāk. Spēku, kā bieži vien, meklē un atrod dabā. Patīk pastaigas. Viņš vienmēr ierauga to, ko citi reti, kad redz. 1965. gada 25. februāra vakarā - debesīs mākslīgais zemes

pavadonis. Pēc tam 7. martā atkal. Herberts raksta par to avīzei "Cīņa". Zinātnieki piekrīt, ka tas varot būt kāds pavadonis.

Bet liktenis Herbertam ir un paliek nežēlīgs. 1965. gada aprīlī kreisajos sānos jūt sāpīgu bumbuli. Audzējs? Valkas slimnīcā ir auksts. Herberts dabū arī bronhītu. Par laimi, audzēju neatrod. Sāpes pāriet. Bet nepieciešama operācija. Rīgā ārstē apzarņa iekaisumu. Pēc operācijas zarnu darbība tomēr ir traucēta. Vienīgi piena ēdieni Herberta vēderam ir pa prātam.

Pienāk cita ziema. Atkal plaušu karsonis. Sirds darbības traucējumi. Prostatas dziedzeru operācija. Naktīs vairs nevar gulēt - jādzer miega zāles.

39. Vectēvs mazbērnu un radu pulkā (Ieviņa, Gatis, Rūjienas vectēvs Tenis Andersons, Gunāra mamma Vallija sarunājas ar Guntariņu).

40. „Ievkalnu” pagalmā uz vectēva ierīkotā šūpuļbenča 1971. gada vasarā. Sapulcējušies visi bērni ar savām ģimenēm – Gunārs, Ivars, Ieviņa, vecmamma Nora, vectēvs Herberts, Gatiņš, Auseklis, Ingrīda, Līga, Guntariņš, Andrītis, Varītis. Fotogrāfē Aina.

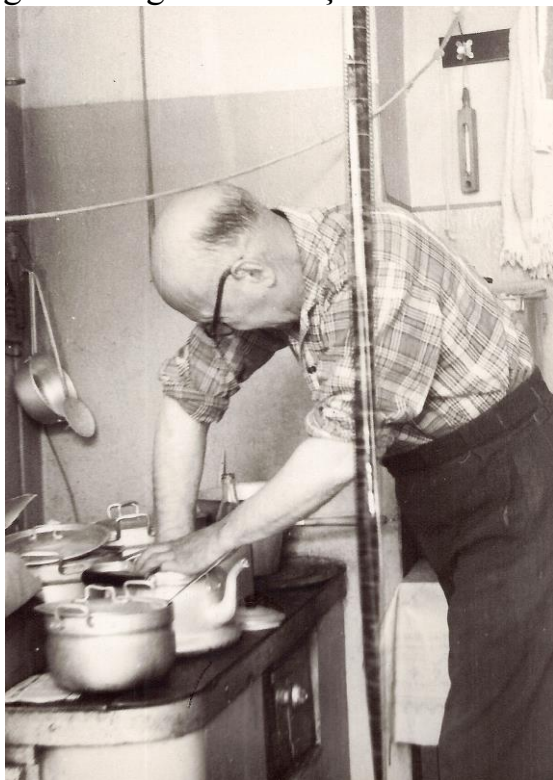
41. Grāmatā par ēzelīti Mafinu ir ļoti interesantas spēles, kas jāiemācas Vsarītim.

42. Ar znota Gunāra medību suni ir vienmēr ļoti labas attiecības.

Pa starpu slimošanas periodiem, būdams mājās, viņš atrod ar ko iepriecināt mazbērnus - Līgas un Gunāra Varīti, Guntariņu, Ingrīdas un Ausekļa Ieviņu un Gatiņu. Ziemā tie ir sniega cietokšņi un mājās, vasarā no otrā stāva istabiņas loga nolaižas lidmašīna vai kāda konfekte,

uzrodas jaunas bilžu vai krāsojamās grāmatas, pasakas, skaņu plates ar bērnu dziesmām. Mazais Varis tiek dresēts klavieru spēlēšanā. Un vēstules, vēstules, jo notiek šaha turnīrs - sarakstoties ar visiem Latvijas novadiem. Nepārtraukti tiek uzturēta draudzība ar Rūjienas grāmatnīcu (vadītāja I. Galviņa). Skat, kur vectēvs aizbrauc ar riteni, uzsējis uz bagāžnieka grāmatu saiņus.

43. Noriņai ir ļoti labs palīgs mājas darbos (1968.gads).

Naukšēnu pagasta bibliotēkas vadītāja Brigita Ceriņa (toreiz vidusskolas skolotāja) atceras: "Vēliņonkulis bija sabiedriskais grāmatu izplatītājs. Vismaz reizi mēnesī viņš nāca pie manis ar jaunajām grāmatām. Vēliņonkulis zināja ieteikt. Tagad, kad lasīju viņa dienasgrāmatu, redzēju - pats daudz lasījis. No grāmatām izrakstītas dažādas atziņas. Norādes, kam to vajadzētu izlasīt. Vēliņonkulim patikušas grāmatas par ceļojumiem, par drosmīgiem cilvēkiem, par īstu mīlestību. Bet par Frici Bārdi viņš raksta:

"Nav laikam starp latviešu dzejniekiem neviena, kas būtu tik tuvu dabai piegājis, tik dziļi dvēselē ieskatījies."

Tikai toreiz es nezināju, ka Vēliņonkulis tik smagi slimo, ka arī viņam daudzkārt mācās virsū pesimisms. Es viņu vienmēr redzēju smaidīgu, labsirdīgu. Viņš, Noriņa un Līgas ģimene bija tie, pie kuriem vienmēr varēja pieiet - gan grūtā brīdī, gan laimes stundā."

44. Rūjienas grāmatnīcā grāmatu izplatītāju saimē. Pirmajā rindā no kreisās dzejnieks- novadnieks Valdis Rūja, Herberts Vēliņš, Valmieras grāmatnīcas direktore Kurzemniece, divi grāmatu izplatītāji un Rūjienas grāmatnīcas vadītāja I. Galviņa.

45. Skat, kur vectēvs ved grāmatas lasītājiem.

Pēc ugunsgrēka Herberta istabiņā 1969. gadā sadeg grāmatplaukts, grāmatas (par 10 -15 rbļ.), suvenīri, griestu lampa, paklājs, albūms, piemiņas lietas u. c. Viņš sāk pārlasīt savu dienasgrāmatu. Daudz no tās nodedzina, atzīmējot tikai interesantāko.

Herberts Vēliņš nezināja (varbūt nojauta?) - 1973. gada 5. janvāra ieraksts ir pēdējais:

"Sniega joprojām vēl nav. Vienreiz - apmēram mēnesi atpakaļ, parādījās, pastāvēja kādas dienas un izgaisa. Patreiz zeme sasalusi. Vēl nav atkususi, lai gan vakar un šodien smidzina. Varbūt, ka vēl uznāks...Nu kā gan citādi."

Vēl pa retam nākas veikt izvadītāja pienākumus. Tā 1973. gada janvārī nespēj kādai ģimenei atteikt, bet tas ir liktenīgi, jo viņš ceremonijas laikā apsaldējas, stāvēdams ar kailu galvu. Sākas plaušu karsonis, slimība neatkāpjas jau veselu nedēļu, jābrauc uz Rūjienas slimnīcu. Pa ceļam Herberts vēl nosauc visiem mājās palicējiem sveikas, pēdējās, jo slimnīcā 19. janvārī mirst.

Mājās aiz loga vēl kādu laiku klauvē zīlītes, ko viņš baroja, bet cilvēki viens otram klusi teica: "Naukšēniem liels zaudējums - miris Herberts Vēliņš."

Atvadīties atnākuši ne tikai tuvinieki un kaimiņi, bet daudzi, daudzi... Herberts Vēliņš tiek apglabāts Rūjienas Skudrītes kapos.

46. Herberts Vēliņš apglabāts Rūjienas Skudrītes kapos (1998. g 100 gadē).

Cik savādi - bērnu laikā pāri kapiem lido lidmašīna. Droši vien pilots, pamanījis notiekošo, sveicienam apmet lidojumā cilpu, sašūpo spārnus un aizlido...

Herberta Noriņa nodzīvo garu mūžu - 93 gadus (1908. 19. 09. - 2001. 07. 12.). Viņa vēlējās nomirt siltā laikā - lai pavadītājiem nebūtu jāsalst.

Diemžēl 12. decembris bija auksta diena. Pavadītāji Skudrītes kapos sildījās atmiņās par skolotāju Noru Vēliņu.

47. Noriņas 93. dzimšanas dienā 2001. gada 19. septembrī kopā ar meitu Līgu, dēlu Ivaru un vedekli Ainu.

Ziemas saulītei savādi smaidi,
Stari tik koku galotnes pajā.
Zīlītes zarā čivina, taujā,
Kur palika vasara,
Kāpēc salā birst asaras?

Ziemas saulīte zīlītes dziesmu klausās -
Zemes dziļēs asni un pumpuri raisās...

Tāpat kā cilvēku dzīvē. Noras un Herberta Vēliņu stādītajam kokam aug atvases - bērni, mazbērni, mazmazbērni:

Varis Krūmiņš

(Līgas un Gunāra dēls, dzimis 1961. gada 17. janvārī),

Guntars Krūmiņš

(Līgas un Gunāra dēls, dzimis 1966. gada 19. augustā),

Andris Vēliņš

(Ainas un Ivara dēls, dzimis 1963. gada 16. martā),

Uldis Vēliņš

(Ainas un Ivara dēls, dzimis 1969. gada 24. jūlijā),

Ieva Vītola

(Ingrīdas un Ausekļa meita, dzimusi 1965. gada 31. martā),

Gatis Vītols

(Ingrīdas un Ausekļa dēls, dzimis 1966. gada 23. maijā).

48. Meitas Ingrīdas ģimene. Vīrs Auseklis Vītols, bērni Ieviņa un Gatiņš.

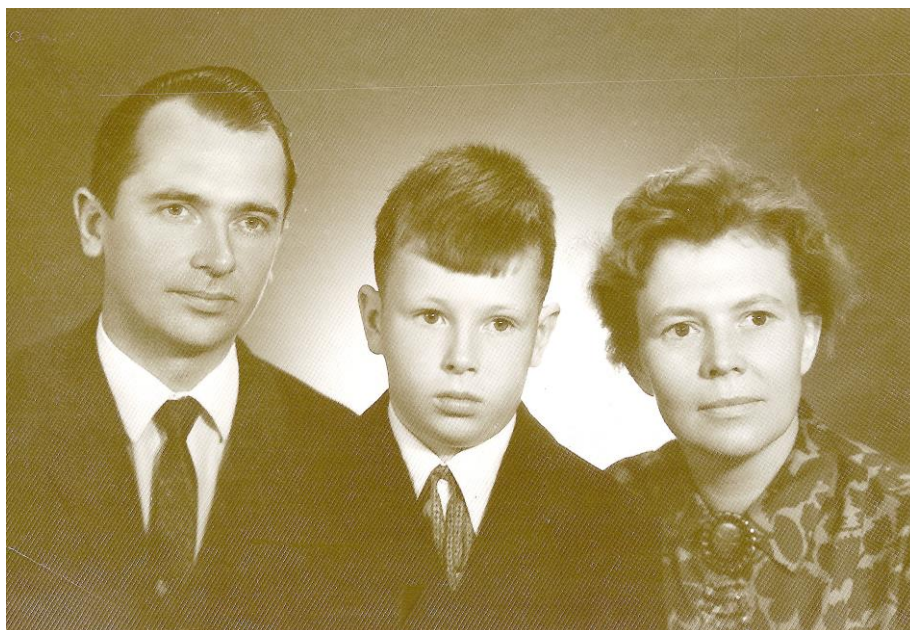
49. Gatis beidz Valmieras 4. vidusskolu.

50. Vectēvs 1972. gada 1.septembrī Nauksēnos kopā ar meitu Līgu un mazdēliem Varīti un Guntariņu.

51. Meita Līga ar vīru Gunāru, dēliem Vari un Guntaru, pēdējam beidzot Valmieras 4. vidusskolas 8. klasi.

52. Dēls Ivars kopā ar sievu Ainu un dēliem Andri...

53. un Uldi.

NAUKŠĒNU VIDUSSKOLAS VĒSTURE

**NAUKŠĒNU VIDUSSKOLAS DIREKTORA
HERBERTA VĒLIŅA ATMIŅU
PIERAKSTI**

SKOLAS ĢEOGRĀFISKAIS STĀVOKLIS

Naukšēnu vidusskola atrodas Latvijas ziemeļu daļā, Valmieras rajona Naukšēnu ciema lauksaimniecības arteļa "Liesma" teritorijā, 51 km attālumā no rajona centra Valmieras, 7 km no tuvākās pilsētas Rūjienas. Skola atrodas izdevīgā vietā, ciema centrā, kurā atrodas ciema izpildu komiteja, Naukšēnu profesionāli tehniskā skola Nr. 1, Alus rūpnīca, veikals, pasts, ambulance, aptieka. Centrs ir augošs. Iespējams, ka ar laiku te izveidosies ievērojams starpkolhozu pilsētveida ciemats, jo te tuvu kopā sanāk trīs kolhozu ("Liesma", "Rūja", "Brīvā Druva") robežas. Bez tam izdevīgi satiksmes apstākļi, jo tieši garām skolai ceļš ved uz Pīksāriem (8 km), caur ciema centru (800 m no skolas) iet ceļš no Rūjienas uz Valku un Valmieru. Tā kā katru gadu uzlabojas autobusu satiksme, tad nokļūt uz apkārtējiem centriem, kolhoziem, arī uz Rīgu var ērti.

Skolas teritorija atrodas Ziemeļvidzemes plakankalnē, kuras augstums apmēram 50 - 75 m. Zemes virsma viegli pauguraina, jo teritorija iestiepjas ledus laikmeta gala morēnā, kas izveidojis vairākus paugurus un atstājis daudz laukakmeņu. Sevišķi pauguraina un akmeņaina ir teritorija starp "Miržu" un "Puslaņģu" mājām. Daudz laukakmeņu ir Naukšēnu tuvumā pie "Akmeņkalnu" mājām. Reljefs visumā netraucē apkārtējiem kolhoziem zemes apstrādāšanu un izmantošanu.

No derīgajiem izrakteņiem vairākās vietās atrod labu granti - Brantiņkalnā, Alus rūpnīcas tuvumā, netālu no galvenā ceļa pie "Tiltkalnu" mājām u. c. Granti plaši izmanto ceļu labošanā un būvniecībā. Vairākās vietās atrod arī mālu, ko izmanto vietējām vajadzībām celtniecībā. Pie "Braslu" mājām Tēcēnu purvā un uz ziemeļiem no "Pakuļu" mājām pie bijušā Rūjienas - Valkas šaursliežu dzelzceļa līnijas atrod kūdru, ko izmanto kurināšanai un lauku mēslošanai.

Klimats - mēreni kontinentāls. Janvāra vidējā temperatūra ir - 5, 5, jūlija - +17. Gada nokrišņu daudzums apmēram 750 mm. Pietiekami mitrais klimats veicina zāles augšanu, tāpēc apkārtējos kolhozos izvērstā lopkopība. Nevēlamas klimata parādības ir rudens un pavasara salnas, nevienmērīgais nokrišņu sadalījums pa gadalaikiem, sausuma periods vasaras pirmajā pusē. Bieži vien skolēniem pavasara sējas laikā un rudens ražas novākšanā jāsniedz kolhoziem palīdzība.

Gar skolu plūst Rūjas upe savā vidustecē. Rūja sākas Igaunijā Ruhja ezerā un ietek Burtniekā. Rūjas platums augšdaļā 5 - 8 m, bet pēc tam, kad no dienvidiem pie "Jurģu" mājām tā uzņem vienu no lielākajām pietiekām un ar ūdeņiem bagātāko Ķīri, tā kļūst platāka un ar ūdeņiem bagātāka un sasniedz 10 - 13 m platumu. Upe, domājams, ir radusies un savu sākotnējo

gultni izveidojusi ledus laikmeta beigās, noplūstot ledāja kušanas ūdeņiem. Par to liecina grants, smilts un oļu materiāls upes gultnē un krastos, kā arī labi izteiktā senleja. Senleja labi redzama arī skolas tuvākajā apkārtnē. Veckrastu augstums pie skolas sasniedz 9 - 10 m, radot piemērotus apstākļus slēpošanai. Pie skolas krasi izteiktas divas upes terases. Palienas platums zem skolas līdz 18 m, augstums 24 m.. Pirmā terase platāka skolas austrumos - 80, 5 m. Tieši zem internāta ēkas - 13, 2 m. Tās augstums - 29 m. Otrās terases augstums sasniedz 6, 5 m. Šīs terases kraujā atrodas skolas internāta, jaunās sporta zāles un darbnīcu ēkas, bet turpinājumā arī pati skola un pārējās saimniecības ēkas. Šīs terases var labi izmantot skolas apkārtnes izveidošanā. Arī pati Rūja ir pietiekami dziļa un ūdeņiem bagāta, lai to varētu izmantot ūdens sporta attīstībai (peldēšanai, airēšanai u. c.). 1954. gadā ar ekskavatora palīdzību Rūjas upi iztaisnoja un padziļināja. Tas stipri uzlaboja upē ūdens caurteci.

Rūjas upes krasti ļoti skaisti, sevišķi pie profesionāli tehniskās skolas Nr. 1 (bijusī Grotēs muiža), kur tā izveido daudzus skaistus līčus un ar kokiem noaugušus stāvus krastus. Šī vieta uzņemta arī Latvijas PSR skaistāko vietu sarakstā. Zilie kalni - sens latviešu pilskalns. Upe bagāta ar zivīm - līdakām, raudām, asariem un līņiem u. c. Agrāk tā bijusi bagāta arī ar vēžiem.

Apkārtnē ir smilšaina māla un mālsmilts augsne, kas, ja labi mēslo un pareizi apstrādā, spēj dot ievērojamas ražas. Plašā teritorijā nepieciešama meliorācija.

Daudz pļavu, ganību, mežu. Mežos pārsvarā aug egles un priedes. Mežos dzīvo stirnas, zaķi, lapsas, caunas, vāveres, meža cūkas. Iekļīst arī vilki, lūši, brieži.

BĒRNU APMĀCĪBA NAUKŠĒNU PAGASTĀ

Bērnu apmācība Naukšēnos sākusies vairāk kā simts gadu atpakaļ. Skolas ēkas nav bijis. Apmācību veikuši apkārtceļojošie skolotāji - kaķeti. Pēdējais vārds droši vien cēlies no krievu vārda *katehizis* - *katķisms* (kas bija galvenais un sākumā vienīgais mācību priekšmets). Kā pirmais kaķets minams Pētersons, vēlākais Rūjienas draudzes šķesteris. Tad, sākot ar 1861. gadu - Jānis Lorencis, kurš vienlaicīgi izpildīja arī pagasta rakstveža pienākumus un vēlāk kļuva par Naukšēnu "Kalndambju" māju saimnieku.

Ar 1867. gadu skolotāja pienākumus sāk pildīt Miķelis Rikmanis. Viņa alga 75,- rbļ. gadā. Par palīgu pieņemts Kārlis Vebers (30,- rbļ. gadā). Skolas ēkas joprojām vēl nav. Bija jāpārvar lielas grūtības, lai pie tās varētu tikt. Pagasta vietnieku pulkam nebija zemes, uz kuras varētu sākt celt skolu. Šinī laikā visa zeme vēl piederēja dzimtskungam, kurš nelabprāt interesējās par zemnieku izglītību. Zemnieki apsaimniekoja zemi ar rentes tiesībām, bet dzimtskungs skolas celšanai zemi nedeva. Tas iztaisītu lielu zaudējumu muižas saimniecībā. Iedragāts būtu kunga pasaules uzskats, kas nepieļāva varbūtību, ka arī zemnieks var būt izglītots. Muižnieki baidījās no izglītotiem zemniekiem, kuri varētu ienest kādas progresīvas idejas tautā.

1874. gadā pagasta vietniekpulks nolēma pieprasīt dzimtskungam pārdot pagasta sabiedrībai kādu māju pagasta centrā par dzimtu, lai varētu uzcelt skolu paši uz savas zemes. Barons fon Grote bija spiests piekāpties. Visos apkārtējos pagastos skolas jau bija. Tur baroni bija labvēlīgāki izglītībai. Redzēdams tādu neatlaidīgu prasību, barons beidzot pārdeva šim mērķim par labu "Mirķu" māju, 131, 44 pūrvietu lielu. Šī ir pirmā māja Naukšēnu pagastā, kas tika pārdota par dzimtu. Citu māju pārdošana sākās ar 1879. gadu.

Tūliņ pēc īpašuma iegūšanas sākās celtniecības darbi. Ziemā tika sagatavoti būvmateriāli, bet pati būve uzsākta 1875. gadā. Pabeigta 1876. gadā. Ēka celta no laukakmeņiem. Tās lielums 33 m x 13 m x 3, 5 m. Skolu iesvēta un mācību darbu uzsāk 1876. gada rudenī. Skola apkalpo visu pagastu. Naukšēnieši priecājas un lepojas ar savu jauno skolu. Plašajās, gaišajās telpās pulcējas ap 160 skolēnu no visām pagasta malām. Tas nekas, ka dažiem līdz skolai jāmēro pat 12 km garš ceļa gabals. Skola ir trīsgadīga. Tajā ir divas klašu telpas. No 1879. gada līdz 1889. gadam un no 1896. gada līdz 1899. gadam bijušas pat četras nodaļas. Par pirmo jaunās skolas skolotāju tiek pieņemts kaķets Miķelis Rikmanis, kurš šai amatā paliek līdz 1894. gadam. Rikmanis beidzis Rūjienas draudzes skolu. Skolotāja tiesības viņam piešķīris mācītājs Bergmanis. Rikmanis neprot krievu valodu un sakarā ar to viņam jāšķiras no skolotāja un skolas

vadītāja amata. Viņš pāriet saimniekot uz savām lauku mājām Naukšēnu pagasta "Jaunķērzēniem".

Rikmaņa laikā par palīgskolotājiem strādāja Auzenbergs, Lapsiņš (vēlāk paliek par saimnieku), Rozente (vēlāk tirgotājs), Gulbis (vēlāk skolotājs Rencēnu pagasta Labrenču skolā), Lazdiņš (vēlāk advokāts), Treija (vēlāk tirgotājs), Ozols (vēlāk mākslinieks), Augusts Burkins (vēlāk skolotājs Veckārķu pagasta skolā).

Oskars Hincenbergs vada skolu sešus gadus līdz 1900.gadam. Dažādu konfliktu dēļ ar pagasta valdi un sabiedrību spiests pārtraukt darbu. Hincenberga laikā par palīgskolotājiem strādā Augusts Trucs (1894. - 1896., vēlāk mācītājs Piebalgā), G. Lilje (1896. - 1897.), V. Eglītis (1896. - 1897.), Zalcmanis (1897. - 1898., vēlāk zvērināts mērnika palīgs), V. Ozols (1897. 13. 10. - 1897. 06. 11., vēlāk Jeru - Oleru skolas pārzinis), J. Bankovskis (1897. - 1899.), Kārlis Siliņš (1899. - 1900., vēlāk skolotājs Ēveles draudzē).

Ludvigs Alberings tāpat kā Hincenbergs ir Baltijas skolotāju semināra absolvents. Viņš strādā līdz 1906. gadam un tiek no darba atbrīvots sakarā ar 1905. gada notikumiem. Pārziņa Alberinga laikā par skolotājiem strādā Pēteris Robiņš (1900. - 1901.) un Ādams Ārgalis (1901. - 1906.).

Ā. Ārgalis skolotāja tiesības iegūst eksamenizācijas komisijā pie skolu virsvaldes Rīgā 1896. gadā un pēc Alberinga atstādināšanas no skolas pārziņa pienākumiem tiek ievēlēts viņa vietā. Skolu vada līdz 1938. gadam. Šinī laikā par skolotājiem strādā Edgars Sarkanbārdis - 1906. - 07. mācību gadā, Valkas pilsētas skolas absolvents. Atļauts strādāt par palīgskolotāju skolotāju trūkuma dēļ sakarā ar 1905. gada notikumiem. Jende Alberts beidzis Cēsu pedagoģiskos kursus. 1907. gadā vietniekpulks viņu ievēl par otru skolotāju. Strādā vienu gadu, tad pāriet uz Lodes pamatskolu par pārzini. Bošs Voldemārs strādā ļoti īsu brīdi, gaidīdams uz vēlēšanām (1908. 25. 11. - 1908. 04. 12.). Baunis Jānis (1908. 12. - 1914. 19. 01., vēlāk skolotājs Tēcēnu skolā).

Pasaules kara laikā par praktikantiem strādā daudzas vidusskolas absolventes. Sprince Marta (1914. - 15. m. g.), Gailis Jēkabs (1915. - 16. m. g.), Pasīte Nellija (1916. - 17. m. g.). Jaunalksne Adelīna (1917. - 18. m. g.) blakus skolotājas darbam pilda arī bezzemnieku padomes locekles pienākumus. Līdz ar frontes pārvietošanos spiesta aiziet uz Krieviju. Praule Milda strādā vācu okupācijas laikā. Vikmane Olga (1919. - 20. m. g.), Šulce Valērija (1920. - 21. m. g.), Alpe Ella (1921. - 22. m. g.), Martinsone Erna.. Alpe un Martinsone aiziet strādāt par skolotājām uz Kārķiem. Muzikante Marta - Rīgas skolotāju institūta absolvente. Par skolotāju tiek pieņemta 1923. gada rudenī.

1930. gadā Mirķu 1. pakāpes pamatskola tiek pārveidota par sešklasīgu pamatskolu. Tiek pieņemts trešais skolotājs - Rīgas skolotāju institūta

absolvents Baltiņš Edgars. Brūgāne Klāra - rezerves skolotāja, strādā laikā, kad Baltiņš ir karadienestā. Vēlāk pāriet par skolotāju uz Naukšēnu pagasta Piksāru pamatskolu. Kauce Alma - Jelgavas skolotāju institūta absolvente. Par skolotāju Mirķos sāk strādāt 1934. gadā, pārnākot no Ķoņu Ausekļa skolas. No Mirķiem uz Krieviju strādāt aiziet Muzikante Marta.

Kad skolotājs Baltiņš 1935. gadā pāriet darbā uz Mellužu pamatskolu, viņa vietā par skolotāju tiek pieņemts Rīgas skolotāju institūta absolvents Ārgalis Edvīns - skolas pārziņa dēls.

Skolotāji - kaķeti par savu darbu saņēma 75,- rbļ. lielu algu gadā, bet viņu palīgi - 30,- rubļu. Algu maksāja pagasts.

Ar 1876. gadu skolas pārziņa rīcībā tiek nodota visa Mirķu mājas zeme. Ienākumi no tās ir viņa alga. Bez tam pārziņa pienākumos bija arī algot savus palīgus. Ar 1900. gadu palīga algošanu uzņemas pagasts, piemaksādams pārzinim 100,- līdz 150,- rubļus. Kad skolotājus sāka algot no valsts līdzekļiem, pie skolas tiek atstāts tikai nedaudz zemes skolas un skolotāju vajadzībām. Skolas dārzs Mirķos iekopts 1898. gadā. Ā. Ārgaļa laikā tika ierīkota pat koku skola un apkārtējām saimniecībām izsniegts ap 500 ābelīšu.

Jaunuzceltajā Mirķu skolā telpas drīz vien izrādījās par šaurām. Pagasts bija spiests celt jaunas skolas attālākajās vietās - Tēcēnos un Piksāros.

Tēcēnu pusmuižā skola uzcelta 1885. gadā. Zemi, trīs pūrvietas, dāvināja barons Grote. Ēka uzcelta no koka. Vietas izvēle laba. Pirmajos gados skolēnu skaits sniedzās līdz 100. Arī vēlākajos gados to nekad nav trūcis.

Tēcēnu skolas pirmais pārzinis - latvietis Pētersons Daniels, Cimzes semināra audzēknis, lauksaimnieks. Strādā no 1885. gada līdz 1914. gadam.

Baunis Jānis strādā par skolotāju 1914. - 15. m. g. 1940. gadā izvirzīts par Naukšēnu pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju. Vāciešiem ienākot, 1941. gadā tiek arestēts un vēlāk Valmierā (Ķelderlejā) nošauts.

Sinate Eleonora - 1914. g. - 1919. g. Krumulte-Piksone Telma - 1919. - 1925. g. Ķepsis Jānis - 1925. g. - 1928. g., Valmieras skolotāju semināra audzēknis. Ore Antons - 1928. - 1934. g. Rudiņa Olga - 1934. g. - 1938. g. Beigusi ģimnāziju un trīs mēnešu skolotāju sagatavošanas kursus.

Skolotāju lielākā daļa strādājuši vieni paši līdz 1922. gadam.

Par palīgskolotājiem strādājuši Ārgalis Ādams (1895. - 1898.), Jerkina Anna (1922. - 1929.), Maurīte Lūcija (1929. - 1930.), Ruciņa Emma (1929. - 1932.), Strazde Vera (1933. - 1934.), Kalniņa Elza (1934. - 1938.).

Daudzi skolotāji šinī laikā ir progrsīvu ideju nesēji. Cara valdības represijas jāizbauda arī daudziem Naukšēnu skolu skolotājiem. Pārkrievošanas politika iet pilnā gaitā. Krievu valodas neprašanas dēļ no skolotāja amata un skolas vadītāja vietas jāšķiras skolotājam Rikmanim.

Jādomā, ka savas politiskās pārliecības dēļ no pārziņa amata jāšķiras arī Hincenbergam Oskaram. Kā atlaišanas iemesli minēti dažādi konflikti ar pagasta valdi un sabiedrību. Vētrainie 1905. gada notikumi aizrauj arī skolotāju Alberingu. Atbrīvots sakarā ar 1905. gada notikumiem. Reakcijas vara dara savu. Viņa vietā tiek ievēlēts palīgskolotājs Ādams Ārgalis. Skolotāja Jaunalksne Adelīna 1917. - 18. g. izpilda arī bezzemnieku padomes locekles pienākumus. Ienākot vāciešiem, skolotāja spiesta aiziet uz Krieviju. Stipri nepatīkams pagasta vietniekpulkam bija Tēcēnu skolas pārzinis Antons Ore, kurš aizstāvēja bērnu vecāku intereses. Orem ir jāaiziet netaisnu intrigu dēļ. Ar savām progresīvajām idejām pazīstams arī skolotājs Augot dzīves prasībām, arvien sāpīgāks ir skolu telpu un to uzturēšanas jautājums. Mirķu skolā buržuāziskās Latvijas laikā skolēnu skaits strauji sarūk. 1933. - 34. m. g. visā skolā mācās vairs tikai 43 skolēni. Sestajā klasē skolēnu skaits svārstās no 4 - 8. Tas arī bija pamats konfliktam ar Tēcēnu skolu. Ietekmīgas pagasta personas cenšas panākt Tēcēnu skolas likvidēšanu. Skolēniem jāiet uz Mirķu skolu. Tas dabiski satrauc tēcēniešus, jo tāda prasība ir nepamatota. Tēcēnu skola ir higiēniskāka, skolēnu skaits stabils. Beidzot jautājums rod atrisinājumu. Jālikvidē abas skolas. Pagasta centrā jāceļ jauna skola.

Ka jaunā skola jāceļ centrā, neviens par to nešaubījās. Apdzīvotajā vietā jau ir vairāki uzņēmumi un iestādes - pagasta valde, valsts bērnu patversme, alus darītava, veikals, kalēja darbnīcas, spirta dedzinātava, dzelzceļa stacija.

Projektu skolas ēkai izstrādāja inženieris Bērziņš. Celtniecības darbi sākās 1936. gadā. Skolas būvi pabeidza 1938. gadā. Skolas iesvētīšanas notiek augustā. Mācības uzsāk oktobrī. Skolas celtniecība izmaksā 95. 000 Ls. Skolai ir trīs stāvi. Pagraba stāvā atrodas ēdamistaba, virtuve, divas pagraba telpas, vannas istaba, garderobes, rokdarbu istaba, centrālpakure. Pirmajā stāvā četras guļamistabas, divi divistabu dzīvokļi ar virtuvēm, viens vienistabu dzīvoklis, divas tualetes istabas, divas istabiņas ar plīti. Otrajā stāvā - sešas klašu telpas, kanceleja, zāle ar nelielu skatuvi. Jumta izbūvē - divi vienistabu dzīvokļi ar virtuvēm un vēl divas istabas. Skolas labierīcības: elektriskā apgaismošana ar vietēju spēkmašīnu, centrālpakure un kanalizācija.

No divām saimniecības ēkām pie skolas atrodas veca kūts un jauns malkas šķūnis. Blakus skolas ēkai viena veca muižas dzīvojamā ēka pagasta rīcībā.

Skolas materiālā bāze tiek papildināta ar jauniem klašu soliem, 105 metāla gultiņām internātam, 12 ēdamgaldi ar 24 soliem un 144 skolēniem domātiem skapīšiem produktu novietošanai.

Skolas cēlāji domāja, ka celtniecībā un labiekārtošanā ir sasniegti kalngali. Vienu tie nebija ievērojuši - sabiedrības attīstības straujos tempus, kas lika sevi drīz manīt

Pirmā pedagoģiskās padomes sēde jaunajā skolā notiek 1938. gada 29. septembrī. Piedalās jaunais skolas pārzinis Herberts Vēliņš, skolotāji Olga Rudiņa, Elza Kalniņa, Alma Kauce, Berta Pāne un Edvīns Ārgalis.

"Skolotājiem uzticēta jaunatne, mūsu valsts un nākotnes veidotāja. Tātad pats skolotājs ir šīs nākotnes veidotājs. Lai veiktu uzticēto pienākumu, skolotājiem darbā jāiet vienotiem, ar visu savu sirds dedzi un mīlestību. Ikvienam skolotājam jāprot uzturēt savu autoritāti. Augstu jātur savas skolas labā slava." Šo īso uzrunu saka skolas pārzinis. Pēc tam pedagoģiskā padome sāk darbu. Tiek sadalīti pienākumi starp skolotājiem, noteic dienas darba laika sadalījumu skolēniem, apstiprina internāta iekšējās kārtības noteikumus. Un tie ir šādi:

Skolēnus pieceļ skolas apkalpotāja. Gultiņas saklāj skolēni. Tām jābūt pārsegtām ar gaišām segām. Gultas veļa maināma ik pēc divām nedēļām, mutes veļa - ik nedēļās. Līdz katram skolēnam jābūt diviem dvieļiem, ziepēm, zobu sukai ar zobu pulveri vai pastu. Vakaros jāmazgā kājas, jātīra zobi, zeķes jānovieto zeķu žāvētavā.

Mācību sagatavošanas stundās skolotāji - dežuranti raugās, lai klasēs būtu klusums. Skolēni konsultēties iet pie saviem priekšmetu skolotājiem

Ēšanas reizēs pie galda klāt ir skolotāji. Rokas mazgā ikreiz pirms ēšanas.

Skolā jāvalkā čības. Pēc pusdienām un launaga pārauj kājas un iet laukā. Visos šajos pienākumos skolotājiem palīdz dežuranti no skolēnu vidus.

Skolotāji - klašu audzinātāji iepazīstas ar skolēnu mājas apstākļiem, izpilda skolēnu veselības lapas, vāc un apkopo skolēnu raksturojumus. Pirms mācību stundu sākuma ik rītus tiek noteiktas 10 minūtes tīrības kontrolei - (klase, soli, grāmatas, apģērbs, miesa) un ziņojumiem.

Mācību priekšmetu sadalījums notiek, vadoties no katra skolotāja specialitātēs, tiek ievērotas vienādas slodzes. Tiek iedalīts sekojošs stundu skaits:

Vēliņam - 35 st., Kalniņai - 34 st., Rudiņai - 34 st., Ārgalim - 34 st., Kaucei - 34 st., Pānei - 34 st.

Darbs ar pirm skolniekiem notiek ik sestdienas. To vada visi skolotāji pēc kārtas. No skolotājiem netiek prasīti stundu plāni, bet gan vispārējs plāns.

Kad inspektors kontrolēja mācību un audzināšanas darbu, viņš paklausījās un vēroja skolotāja darbu stundas pirmajā pusē, bet tad pārbaudīja skolēnu zināšanas par visu mācītā kursa daļu. Pēc tam inspektors deva slēdzienu par visu skolas darbu.

Stundās tika uzsvērti tīri zinātniskā puse. Ar ideoloģiskajiem jautājumiem bija jānodarbojas ārpus stundām - sanāksmēs, lūgšanās, dievkalpojumos, dažādos svētkos, priekšlasījumos u. c.

Šinī laikā ar Izglītības ministrijas piekrišanu vairākās skolās jau izgatavoti skolu karogi. Paraugam seko arī Naukšēnu sešklasīgā pamatskola. Tiek savākti līdzekļi - 383,- Ls. Mākslinieks Drullis uzzīmē metu, skolas pedagoģiskā padome izvēlas karoga devīzi:

"Slēgsim sirdis saules lokā
tēvu zemē brīvotā.
Plecs pie pleca, roku rokā
iesim darbā vienotā!"

Šo devīzi neapstiprināja Izglītības ministrija un tādēļ tiek izvēlēta cita:

"Darbs ir latvju krietnais tikums,
darbs ir viņu lepnais likums,
pamats dārgai brīvībai."

Auseklis

Nav zināms, vai šī devīze ir apstiprināta un vai atļauja izgatavot karogu saņemta. Devīze neliecina par pedagoģiskās padomes noskaņotību autoratīvā valsts režīma labā.

Skolas vecāku padome risina galvenokārt saimnieciskos jautājumus. Kopgalda organizēšana, pabalstu piešķiršana trūcīgo vecāku bērniem, sarīkojumu organizēšana - lūk, vecāku padomes darbs. Kopgalds tiek organizēts jau ar pirmajām skolas dienām. Skolēnu vecāki pieved produktus, skolas padomes nosaka normas, pieņem arī saimnieci - virtuvniecei. Produkti domāti siltu pusdienu pagatavošanai. Normas noteiktas visam mācību gadam. Pusdienas gatavo piecas reizes nedēļā. No rīta izsniedz kafiju, bet vakariņās - tēju (bez cukura).

Produktu normas:

	<u>vairums</u>	<u>cena</u>	<u>summa</u>
Piens	27 1	0, 10	2, 70 Ls
Smalkie kviešu milti	4, 5 kg	0, 45	2, 02
Miežu putraimi	1, 5 kg	0, 30	0, 45
Mannā	2, 0 kg	0, 45	0, 90
Zirņi	2, 5 kg	0, 30	0,75
Sviests	0, 5 kg	2, 20	1, 10
Krējums	0, 5 kg	0, 90	0, 45
Sāls	0, 5 kg	0, 10	0, 05
Olas	10-12 gab.	0, 08	0, 96
Burkāni apmēram par		0, 20	0, 20
Kāļi apmēram par		0, 20	0, 20
Kāposti 6 galviņas vai 5 litri skābu		0, 50	0, 50

Cūkas gaļa	4, 0 kg	1, 40	5, 60
vai teļa gaļa	8, 0 kg		
vai aitas gaļa	7, 5 kg		
Ogu sula	2 pudeles	0, 25	0, 50
Žāvēti āboli	0, 4 kg	1, 00	0, 40
Cukurs	1, 0 kg	0, 70	0, 70
Kartupeļu milti	0, 5 kg	0, 40	0, 20
Kafija apmēram par		0, 20	0, 20
Tēja pašu salasītā	-	-	-
Dvieļi lietošanā	2 gab.	-	-
		Kopā	17, 88 Ls

Produktu norma ir neliela. Skolēnu vecāku kopsapulcē tā tiek apstiprināta un ilgus gadus tā netiek grozīta. Pie kopgalda piedalās visi, kuri guļ skolā. Ar pagasta vecākā Jēkaba Vikmaņa atbalstu tiek panākts, ka siltas pusdienas saņem visi skolēni. Vecāki, kuri varētu nodot produktus, bet ir neatsaucīgi, pagasta valde piespiež, bet trūcīgiem izsniedz pabalstu.

Skolā no pagasta līdzekļiem tiek algots viens kurinātājs-motorists un viena apkopēja. Apkopējai bija jāpilda arī kopgalda saimnieces pienākumi, kurinātājam jāiet palīgā pie telpu tīrīšanas un jāveic sētnieka darbi. Tā bija ārkārtīgi liela slodze, un tāpēc nevarēja prasīt, lai tiktu ievēroti visi noteikumi. Labi, ja ik dienas varēja telpas izslaucīt, reizi nedēļā ar mitru lupatu uzslaucīt grīdas un putekļus noslaucīt. Trūka toreiz skolēnu pašapkalpošanās.

Pirmos trīs gadus par apkalpotājiem strādā Sietnieki, vīrs un sieva. Vācu okupācijas laikā - Eiduki, vīrs un sieva. Sākot ar 1944. - 45. m.g. par virtuvnieci tiek pieņemta Margrieta Medne. Viņa strādā līdz 1958. gadam, kad skolēnu ēdināšanu pārņem Rūjienas patērētāju biedrība. Ar šo gadu arī produkti vairs nav jānodod.

Skolas vecāku padome lielu vērību velta sarīkojumu organizēšanai, lai iegūtu līdzekļus skolas materiālās bāzes nostiprināšanai. 1938. gadā notiek apvienotie pagasta skolu bērnu svētki. Atlikums 570,-Ls tiek nodoti jaunajai skolai mikroskopa un citu mācību līdzekļu iegādei, pēc skolas pedagoģiskās padomes ieskatiem.

1939. gada vasarā tāpat notiek bērnu svētki. Šoreiz atlikums 469,-Ls. Par to tiek iegādāts šaurfilmu aparāts, sedzot iztrūkumu kopā ar valsts zēnu audzināšanas iestādi līdzīgās daļās. Lai gan neatņemama bērnu svētku programmas daļa ir mācītāja klātbūtne, tad tomēr atlikušā programmas daļa ir vērtīga. Tajā ietilpst skolēnu kora dziesmas, dažādas rotaļas, teātra izrāde, launags. Tas viss saista mazos un padara sarīkojumu par īstu prieka dienu.

Saskaņa skolotāju starpā ir laba. Tas pats sakāms arī par sadarbību ar citām pagasta skolām. Skolotāji saprotas arī ar bērnu vecākiem. Tas palīdz uzturēt skolā labu disciplīnu un labas sekmes. 1939. gada vasarā, laikā no 13. līdz 16. maijam, notiek skolēnu ekskursija uz Rīgu. Skolas koris 14. maija rītā dzied radiofonā skolotāja Edvīna Ārgaļa vadībā.

Pirmie absolventi: Ārgalis Modris, Bembere Marta, Bondare Emma, Gulbe Alīna, Laka Erna, Laka Hermanis, Krollis Uldis, Medne Margrieta, Tēviņš Jānis, Āboltiņš Jānis, Buņķe Rasma, Čākure Vilma, Šāvēja Olga, Vīksne Jānis. Visi beidzēji saņem valdības dāvētās grāmatas.

Mācību gada sākumā skolu piemeklē smaga nelaime - bērnu trieka. Tas bija sāpīgs brīdis, kad 24 stundu laikā nomirst 6. klases skolnieks Vīksne Miervaldis no "Kalnidiem", bet Krastiņš Konrāds palika kropls uz visiem laikiem.

Baigas dienas skolu piemeklēja 1939. gada vasarā. Naktī no 29. uz 30. jūliju izcēlās ugunsgrēks Naukšēnu pagasta namā. Pagasta kancelejas iekārtu un dokumentus, kaut bojātus, izdevās izglābt. Pagasta valdes kanceleja pēc ugunsgrēka iekārtojās Naukšēnu pamatskolas apakšējā stāvā. Naktī uz 1. augustu izcēlās ugunsgrēks skolas aktu zālē. To izdevās apdzēst samērā ātri. Izdega skatuves telpa. Sadega priekšsvars, vērtīgas gleznas, soli, stipri bojātas klavieres. Izrādījās, ka ugunsgrēkā vainojams pagasta sekretārs Kārlis Krūmiņš. To atrada nošāvušos skolas telpā, kurā viņš bija iekārtojies pēc pārnākšanas no nodegušā pagasta nama (tagadējā ķīmijas kabinetā).

Grūts ir otrais 1939. - 40. m. g. Kara darbība Vakareiropā atsaucas arī uz skolas darbu Naukšēnos. Sevišķi tas jūtams gaismas ziņā. Saņemtais degvielas daudzums 16 - 24 litri mēnesī ir pārāk mazs. Tā nepietiek, lai pietiekamā daudzumā varētu ražot elektrību ar skolas rīcībā esošo dinamo. Pāriet uz petrolejas lampiņām. Tas stāvokli neuzlabo. Mazliet labāk paliek, kad skolēni paši sāk nest uz skolu petroleju pa 0, 5 l mēnesī. Vakaros gulēt nākas iet jau ap plkst. 20. 00, bet no rītiem jāceļas līdz ar gaismiņu.

Stāvokli pasliktina šarlaka epidēmija. Jaunākajās klasēs mācības nākas pārtraukt divas reizes, bet vecākajās - vienu reizi. Grūti realizēt mācību programmu. Skolēnu eglīte tiek atcelta uz 12. janvāri bez vecāku un citu viesu piedalīšanās. Ir vēl pagaidām bagātīgi klāts vakariņu galds. tam līdzekļus ziedo paši skolēni - 0, 50 Ls katrs.

Liels sals janvāra mēnesī (no 15. - 20. janvārim) traucē ārpus internāta dzīvojošiem skolēniem apmeklēt skolu. Sals sasniedz - 43 grādus. Visā valstī slēgtas skolas. Mēs strādājam. Četri skolēni apsaldējuši ausis. Mācību gada beigās skolu vēlreiz slēdz masalu epidēmijas dēļ.

Mācību gads beidzas 4. maijā. Eksāmenus iztur un skolas beigšanas apliecības saņem 25 skolēni. Visi saņem valdības dāvēnāto grāmatu - A. Brigaderes "Kvēlošā lokā". Grāmatas labākajiem skolēniem dāvina arī

citas organizācijas - Naukšēnu lauksaimniecības biedrība, Rūjienas skolotāju kooperatīvs. Sāk ieviesties tradīcija, ka absolventi atstāj savei skolai kādu piemiņu. Otrā gada absolventi atstāj 34, - Ls kādas piemiņas iegādei.

Vasaras brīvlaikā tiek veikti skolas krāsošanas darbi. Tos veic daiļkrāsotāja Jansona vadībā. Pagastam tie izmaksāja 4500, - Ls.

Kara vilnis 1941. - 1944. g. ātri pārvēlās pāri Naukšēniem. Fašistu pirmais darbs, ienākot Naukšēnos - aresti. Te viņiem palīdzēja latvieši no aizsargu vidus. Arestēto vidū Naukšēnu pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs Baunis, Naukšēnu pamatskolas pionieru vadītājs Afanasjevs un citi. Pēdējie līdz ar citiem arestētajiem tika nosūtīti uz Valmieras cietumu un vēlāk nošauti. Arī Naukšēnu meži glabā kapu kopas, kuros guļ nošautas veselās ebreju ģimenes, arī bērni. Tās atveda no Rūjienas.

Skolas ēka palika vesela. Mācības varēja sākties, gan ļoti vēlu - 15.oktobrī, līdz ar pirmo sniegu, kas nenokusa līdz pavasarim. Mācības nācās pārtraukt janvāra mēnesī uz divām nedēļām. Telpas aizņēma caurejošais vācu karasspēks. Nedaudz mainījās skolotāju sastāvs. Aizgāja J. Dzenis, Lūcija Pencis, M. Zaķe. No jauna pieņemti Ella Liģere, Anna Plīkša.

Ar 1942. - 43. m. g. Izglītības un Kultūras ģenerāldirekcijas rīkojumu nosaka, ka skola jāapmeklē visiem bērniem, kuri uz 1. augustu paliek septiņus gadus veci. Skolās, kur tas iespējams, jāatver pirmsskolas klases. Skolā tagad septiņas klases. Līdzšinējā pirmās klases programma pāriet uz otro klasi utt. Pirmās klases telpas tagad ir uz skatuves.

Visu okupācijas laiku skolas dzīvē maz izjūtama okupācijas vara. Skolotāju sastāva kodols nav noskaņots, lai paustu Lielvācijas idejas, viņi galvenokārt veic savu tiešo mācību un audzināšanas darbu, nepakļaujot to lielākai ietekmei no ārienes.

Visus šos gadus darbs ir grūts gaismas trūkuma dēļ. Jāmācās visiem kopā zālē pie vienas lampas. Gulēt iet agri - plkst. 20. 00, ceļas no rītiem vēlu. Ļoti bieži mācības pārtrauc epidēmijas. 1942. - 43. m .g. vienu reizi, bet 1943. - 44. m. g. vairākas reizes. Dzīve internātā kļūst ļoti saspiesta un nehigiēniska. Apavu trūkuma dēļ visi cenšas palikt internātā. Katrā gultiņā, to ir 100, pa lielākai daļai guļ divi skolēni. Pavisam internātā guļ 180 skolēni. Gultiņas novietotas cieši viena pie otras. Gaiss naktīs kļūst nepanesams.

Skolēnu skaits skolā ir liels - 252 - 256. Dzīves apstākļi sevišķi pasliktinās 1943. - 44. m. g. Klīst baumas, ka mācības nemaz netiks uzsāktas. Tās tomēr sākas ar lielu novēlošanos - 25. oktobrī. Mācību stundu garums tiek saīsināts. Ik dienas tās beidzas plkst. 12. 30. Mācību

programmas saīsinātas. Kaut cik tās var izpildīt tikai vecākajās klasēs. Mācību gads beidzas 4. aprīlī.

Ap maija mēneša vidu telpas aizņem vācu karaspēks. Inventārs novietots šķūnī. Pa daļai to lietoja arī karaspēks. Skolas telpās paliek vairs tikai divi dzīvokļi - skolas pārzinim un Elzai Kalniņai. Skolas rotaļu laukumā tiek uzceltas divas ēkas - darbnīca un garāža. Apkārt skolai rok tranšejas, kuras šķērso skaisto bērzu birzīti, jauno birzīti pie akas un robežu gar "Induļu" māju uz upes pusi. Liekas - viss sagatavots, lai ar kaujām aizstāvētu Naukšēnus no uzbrūkošā padomju karaspēka. Septembrī skolā novietoja arī lazarete.

Vācu karaspēka aiziešana un padomju varas atjaunošana Naukšēnos notika 1944. gada 22. - 23. septembrī. Skolas ēka nebija cietusi. Tranšejas raka veltīgi, kauju nebija. Ēku bija trāpījusi tikai viena nomaldījusies lode rīta pusē, atstājot skolas sienā nelielu bedrīti, nenodarot nekādus zaudējumus.

Zudumā gājuši gandrīz visi kopgalda trauki, rokdarbu inventārs, jauna šujmašīna, kancelejas piederumi, krājumā esošais papīrs, burtnīcas, spogulis. Neskatoties uz to, skolēni varēja būt laimīgi - telpas un nepieciešamais inventārs mācību uzsākšanai bija veseli. Zudumā gājušais ir sīkums. Bez tam pēc vācu armijas aiziešanas skolā palikušas dažas gleznas, vienas klavieres, viena skulptūra. Tas viss atsvēra zudušo inventāru.

1944. gada 18. un 19. oktobrī notika skolotāju konference Valmierā. Satiksme ar Valmieru nebija. Daudzi skolotāji ceļu uz Valmieru mēroja kājām, noiedami turpat 40 - 50 km, arī atpakaļ. Interese bija liela. Tika uzdots skolu sākt 23. oktobrī, bet nekādā gadījumā vēlāk par 1. novembri.

Naukšēnu pamatskolā mācības tika uzsāktas 30. oktobrī. Sākums ir grūts. Nav papīru, grāmatu, gaismas rītos un vakaros. Lietošanā viena lampa uz 153 internātā dzīvojošajiem skolēniem. Tas nekas. Ik gadus stāvoklis uzlabojās.

MĀCĪBU UN AUDZINĀŠANAS DARBS

Cara laikā mācību gads skolā parasti sākās ap 15. oktobri un beidzās ap 15. aprīlī. Ganu gaitas bija tās, kas neatlāva mācību gadu pagarināt. Iesvētāmajiem bērniem bija atskola - viena nedēļa rudenī un viena nedēļa pavasarī. Atskolā atkārtoja Bībeles stāstus, katķismu, baznīcas dziedāšanu un lasīšanu. Vēlākajos gados programmā iekļāva arī citus priekšmetus.

Īsais mācību gads pa daļai turpinājās arī Latvijas laikā. Tikai padomju varas laikā tas sākās 1. septembrī un beidzās maija beigās.

Īsajā padomju varas pastāvēšanas laikā 1918. gadā Mirķu skola ar visu savu inventāru tika pārvietota uz Naukšēnu muižu. Ar to tika atrisināti divi jautājumi. Skola ieguva plašākas un daudz higiēniskākas telpas, bet pagasta nespējnieki sev patvērumu rada bijušajā Mirķu skolā. Mācības pilnīgi notika gan tikai divas dienas. Padomju karaspēkam vajadzēja atkāpties. Skola pārvācās atpakaļ uz Mirķiem. Kara darbības rezultātā skola zaudēja daļu no sava arhīva.

Līdz ar padomju varas nodibināšanos 1940. gadā notiek pārgrozījumi mācību priekšmetos, programmās, audzināšanas metodēs.

Rit sociālistiskā sacensība starp klasēm. Par godu VK (b)P XVIII kongresam tiek noorganizētas sacensības ar Rīgas pilsētas 35. skolu. Politpulciņā tiek iesaistīti visi skolas darbinieki. Pastiprinās skolas un skolēnu vecāku sadarbība, tiek apmācīti analfabēti.

Lai labāk varētu organizēt mācību darbu, tiek samazināta skolotāju stundu slodze. Jaunākajās klasēs tā ir 24 - 28, vecākajās - 18 - 20 stundas. Pedagoģiskās padomes sēdēs tiek lasīti referāti, analizēti mācību un audzināšanas darba trūkumi.

Lai popularizētu labāko darba pieredzi, tiek noorganizēta savstarpēja stundu hospitēšana un atklātās stundas. Visi skolotāji raksta darba plānus ceturksnim un katrai stundai.

1945. - 46. mācību gadā skolu apmeklē Izglītības ministrs Strazdiņš. Viņš norāda, ka skolā jāceļ sabiedrisko zināšanu līmenis. Skolas ārējā noformējumā jāpanāk aktuālāko politiskās dzīves jautājumu atspoguļošana.

Ik gadus Izglītības nodaļas inspektori un vadītāji inspicē skolu, dod daudz norādījumu gan skolotājiem individuāli, gan visas skolas mērogā, kā uzlabot darbu. Skolotāji - audzinātāji to cenšas izpildīt.

Kopš 1945. gada skolā darbojas vairākas metodiskas sekcijas, kuras savu darbu saskaņo ar rajona skolotāju metodiskajām apvienībām. Galvenās sekcijas bija: 1) 1. - 4. klašu sekcija, 2) latviešu valodas, 3) matemātikas sekcija.

Revīzijas izdara un mācību - audzināšanas darbu kontrolē ne tikai Izglītības nodaļas darbinieki, bet arī partijas un nodaļas organizētas brigādes, Izglītības ministrijas inspektori. Viena tāda revīzija notika 1952. - 53. m. g. Šajā revīzijā piedalījās Tautas izglītības nodaļas vadītāja Ā. Cimbule, partijas komitejas propagandas nodaļas vadītājs Volāns, rajona izpildkomitejas priekšsēdētāja vietniece T. Kundrāte, Rīgas apgabala komitejas instruktore Grundule, Rūjienas rajona komjaunatnes komitejas sekretāre A. Rebāne. Revīzija bija ļoti stingra un tā centās atsegt pēc iespējas vairāk trūkumu skolas darbā. Skolas mācību un audzināšanas darbs tiek skatīts cauri partijas rajona komitejas biroja sēdē. Lēmumā

konstatēts, ka darbs vēl neapmierina un tas jāuzlabo. Pakāpeniski, neatlaidīga darba rezultātā skolotāju saime aug un veidojas, kļūst par labu saliedētu skolotāju kolektīvu. Pirmie nepilnie desmit pēckara gadi ir meklējumu un veidošanās gadi.

Ar 1953. - 54. m. g. sāk vairāk parādīties labas atsauksmes par skolotājiem un viņu darbu. Mācību daļas vadītājs Oļģerts Treijs, kurš šos pienākumus veic no 1951. - 52. m. g., labi, lietišķi vienmēr analizē darbu un palīdz skolotājiem celt savu meistarību.

Skola gūst labus panākumus mākslinieciskās pašdarbības skatēs, pionieru salidojumos, lauksaimniecības izstādēs. 1953. - 54. m. g. pavasarī skola sarīko zinātniski praktisko konferenci. Piedalās Naukšēnu septiņgadīgā skola, Rūjienas pilsētas septiņgadīgā skola, Jeru septiņgadīgā skola, Līču septiņgadīgā skola, Arakstes un Pendigas četrklasīgās pamatskolas, Naukšēnu bērnu nams un Tautas izglītības nodaļa. Tiek nolasīti četri referāti:

1. Skolas darba iekšējā kontrole - Oļģerts Treijs.
2. Kā es mācu tematu "lietvārds" 5. klasē krievu valodas stundā - Nora Reingolde.
3. Uzskates pielietošana izskaidrojošās lasīšanas stundās 1. - 4. klasēs - Anna Hincenberga.
4. Derīgie un kaitīgie kukaiņi - Ilga Ivanova.

Debatēs runāja 12 skolotāji. Metodiskā kabineta vadītāja Marta Endziņa par šo konferenci izteicās: "Naukšēni ir pirmā skola Rūjienas rajonā, kas sarīkoja zinātniski - praktisko konferenci. Ar prieku vēroju Naukšēnu septiņgadīgās skolas darbu. Darbs veikts ar lielu patiku un enerģiju. Secinājumi balstās uz praksi."

Tai pašā gadā notiek vēl viena revīzija. Skolas inspicēšanā piedalās visi rajona skolu direktori un mācību daļu vadītāji, Tautas izglītības nodaļas vadītāja, inspektore Kalēja un kabineta vadītāja M. Endziņa. Noslēguma sēdē direktori kritizēja trūkumus un atzīmēja sasniegumus. Lūk, daži vērtējumi:

Direktors Ripšs:" Pulciņu darbs labi izplānots, labi iekārtota pionieru istaba."

Mācību daļas vadītājs Pabriks:" Metodisko komisiju darbs plānots, dokumentācija laba, labi iekārtots pedagoģiskais kabinets. Skolas telpas skaisti noformētas, daudz ziedu. Tā nav nevienā citā rajona skolā."

Direktore Skobeļova:" Skolas sanitāri higiēniskais stāvoklis labs. Telpas glītas."

Direktors J. Osis:" Skolēnu lietas, skolas darba plāni, klases žurnāli, skolotāju kalendārie plāni ļoti rūpīgi izpildīti."

Inspektore Kalēja:" Rajona skolu direktori varēja daudz mācīties, lai ieviestu arī savās skolās to skaistumu, kāds ir Naukšēnu septiņgadīgajā skolā."

Tautas izglītības nodaļas vadītāja Ā. Cimbule:" Naukšēnu septiņgadīgās skolas skolotāju kolektīvs dzirdēja daudz atzinīgu vārdu. Šī atzinība nav teikta velti. Skolas darbs 2 - 3 gados strauji uzlabojies, tāpēc arī atzinība ir pelnīta."

Atsauksmes par skolotājiem un skolas darbu arī visos nākošajos gados ir labas.

Tautas izglītības nodaļas vadītāja Ā. Cimbule 1954. - 55. m. g. saka:" Skolotāju kolektīvs daudzko sasniedzis. Trūkumi sīki. Liberālisma nav. To rāda arī skolēnu zināšanas vidusskolā. Darbs ar vecākiem izvērstis."

Ne mazāk labas atsauksmes arī 1955. - 56. m. g. nāk no skolu inspektora Intas Ozoliņas, Rūjienas vidusskolas mācību daļas vadītāja Kārkliņa un metodiskā kabineta vadītājas M. Endziņas.

Labs ir arī novadpētniecības darbs. Laba vitrīna par burtnīcu iekārtojumu. Skolēniem veidojas labas iemaņas un kulturāla stāja. Labi strādā skolotāja Anna Hincenberga, Skaidrīte Smiltene, kurām ir sirsnīgas attiecības ar bērniem. Zaiga Vildiņa un Vidulis Vīksne darbu stipri uzlabojuši. Pamatīgi mācību darbu analizējis mācību pārzinis Oļģerts Treijs.

Naukšēnu septiņgadīgā skola ir viena no tām, kur savu prakses laiku pavada pedagoģisko skolu audzēkņi. Pieredzes bagātie skolotāji labi ievada jaunos skolotājus mācību un audzināšanas darbā. Naukšēnu skolā laikā no 1948. - 49. m. g. līdz 1958. - 59. m. g. savus pirmos soļus skolas darbā apguvuši 37 skolotāji. Arī skolotāji Vidulis Vīksne, Aina Deičmane, Ināra Ņefedova (Brūmane), Ausma Nēringa, Skaidrīte Smiltene.

Naukšēnu skola kļūst par daudzu skolu ekskursiju mērķi. Paskatīties, kā strādā Naukšēnos, kādi tur skolas mācību- izmēģinājumu lauciņi, brauc skolotāji no dažādām republikas malām- Valkas, Saulkrastiem, Jēkabpils, Limbažiem, Aizputes, Neretas, Ventspils, Pļaviņām, brauc no Igaunijas un Lietuvas republikām. Cildinošas atsauksmes ir viesu grāmatā:

"Visus mūsu rajona pārstāvjus iepriecināja skolotāju kolektīva neatlaidīgais darbs, radošā izdoma uzskates līdzekļu izgatavošanā, klašu telpu iekārtošanā, skolēnu noteikumu iedzīvināšanā, metodiskajā darbā.

Daudz mācījāties arī labāko skolotāju stundās. Sevišķi daudz deva matemātikas skolotājas Ainas Treijas stundu vadīšanas māka."

Neretas TIN vadītāja.

TELPAS KLŪST PAR ŠAURĀM

Skolas iesvētīšanas dienā naukšēnieši runāja un priecājās, ka jaunā skolas ēka apmierinās naukšēniešu vajadzības uz ilgāku laiku. Tomēr telpu trūkums drīz vien liek sevi manīt. Skolas rīcībā tiek nodota blakus esošā "Veczvejnieku" māja, kurā izvietojusies izpildu komiteja, tomēr telpu jautājums ar to netiek atrisināts. Sevišķi ass tas paliek, kad Naukšēnu septiņgadīgajai skolai tiek pievienota Naukšēnu bērnu nama skola (1950. - 51. m. g. ieskaitot). Bērnu nama pārzine Anna Birnāne uzskata, ka par skolas telpām viņai vairs nav jārūpējas, ka bērnu nama telpās, kurās savā laikā bija izvietotas pat sešas klases, vairs nav vietas nevienai klašu telpai. Tanī laikā bērnu namā ir krievu tautības bērni. Birnāne prasa, lai septiņgadīgajā skolā klases tiek atbrīvotas viņu bērniem, bet ciema bērni varot mācīties otrajā maiņā. Birnāne negribēja saprast, ka mācības divās maiņās septiņgadīgajā skolā nevar iekārtot, ka bērni dienā nevar dzīvot guļamistabā, ka septiņgadīgajai skolai pašai trūkst telpu guļamistabām, izolācijas istabai, bibliotēkai, skolotāju istabai, direktora kabinetam. Birnāne visu to neredz, bet direktors ir šovinists, kurš negrib dot krievu komplektam telpas. Izbrauc no rajona komisija, apskata, atrisinājumu nerod. Tiek pavēlēts visiem skolotājiem atstāt savus dzīvokļus skolā un tos sameklēt ārpus skolas. Ārpus skolas atrast dzīvokļus vajadzīgā daudzumā nevar. Šo jautājumu daļēji var atrisināt pēc tam, kad nodegušās pagastmājas ēkas vietā uzceļ māju skolotājiem. Tā ir gatava 1957. gadā.

Joprojām sasāpējis ir jautājums par skolēnu internātu. Internāts ir skolas ēkā. Nepieciešama jauna internāta ēka. Rajona izpildu komiteja savā darba plānā to arī iekļāvusi un 1958. - 59. m. g. nolemj izstrādāt projektu ēkas celšanai. Projekta sastādīšanai tiek atvēlēti arī līdzekļi. Cik lielā mērā telpas neapmierina higiēniskās prasības, redzams no sekojošiem datiem: guļamistabu kvadrātūra ir divas reizes mazāka par vajadzīgo. Bērni ir spiesti gulēt pa diviem vienā gultiņā.

MĀCĪBU DARBS NO 1956. GADA

Valdības rūpes par tautas izglītības tālāku attīstību radīja sajūsma visā Naukšēnu ciemā un tālākajā apkārtnē, jo ar 1956. - 57. m. g. Naukšēnu septiņgadīgo skolu pārveidoja par augošu vidusskolu. Sākās spraigs darbs skolotāju un skolēnu kolektīvā, lai radītu materiālo bāzi vidusskolai un sekmīgai politehniskās izglītības realizēšanai. Ar 1957. - 58. m. g. skolā

tiek izveidoti mācību kabineti fizikai, ķīmijai, bioloģijai. Skolai radās nepieciešamība paplašināt mācību telpas, izbūvēt mācību darbnīcas, jaunu internātu un sporta zāli. Skola par galveno uzdevumu izvirzīja skolēnu idejiski - politisko audzināšanu. Prasmīgās pionieru vadītājas Ausmas Nēringas (Zariņas) vadībā bija izveidojusies pionieru organizācija, kas vadīja visas skolas mācību un audzināšanas darbu. Skolai bija uzdevums izveidot spēcīgu komjaunatnes organizāciju. Arī šo jautājumu sekmīgi atrisināja. Ar katru gadu pieauga komjauniešu skaits un autoritāte visā skolas darbā. Komjaunieši aktīvi iesaistās septiņgades plāna izpildē. Komjaunatnes organizācija lielu palīdzību sniedza pionieru organizācijai. 1958. - 59. m. g. LĻKJS CK apbalvo Naukšēnu vidusskolas komjaunatnes organizāciju ar Goda rakstu par labiem rezultātiem sabiedriski derīgā darba veikšanā. Augstais apbalvojums iedvesmo visu skolas kolektīvu. Skolēni vēl aktīvāk iesaistās sabiedriski derīgajā darbā. Palīdz apkārtējiem kolhoziem audzēt jaunlopus, cūkas, putnus, kukurūzu u. c.

Sekmīgi noris gatavošanās jaunajam mācību gadam. Un sociālistiskajā sacensībā par labāku sagatavošanos jaunajam 1959. - 60. m. g. starp rajona skolām iegūst pirmo vietu. Par labu darbu 1959. - 60. m. g. skola saņem vairākus apbalvojumus un Goda rakstus. Latvijas PSR Izglītības ministrija apbalvo skolu ar diviem Goda rakstiem "Septiņgades talcinieks" un Naukšēnu vidusskolu par prasmīgu ražošanas prakses organizēšanu un skolēnu audzināšanu darbam.

Šajā pašā gadā skolas komjaunatnes organizāciju apbalvo ar VĻKJS CK Goda rakstu par aktīvu skolēnu mobilizēšanu augstas kukurūzas ražas izaudzēšanā kolhozos. Realizējot jauno darba likumu par skolas sakaru nostiprināšanu ar dzīvi, bija jūtama skolas darba uzlabošanās. Skolēni kļuva patstāvīgāki, iniciatīvas bagātāki. Uzlabojās skolēnu disciplīna un sekmes.

1960. - 61. m. g. beigās skolā bija 95 % pionieru un oktobrēnu, 65 % komjauniešu no attiecīgā vecuma skolēniem. Skolēnu sekmība 94, 2 %.

1961. - 62. m. g. sākumā skolas komjaunatnes darbu pārbaudīja LĻKJS CK pārstāvji un novērtēja to atzinīgi. Sevišķi labi novērtēja komjauniešu patriotisko kustību - cīņu par septiņgades pirmrindnieka nosaukuma iegūšanu. Šajā pašā gadā skolu apbalvo ar LĻKJS CK Goda rakstu par labu mācību un audzināšanas darbu. Uz 1961. gada 1. martu komjaunatnes rindās apvienoti 78 % skolēnu, bet oktobrēnos un pionieros - 95 % attiecīgā vecuma skolēnu. No vienpadsmit skolas klasēm divas ir oktobrēnu klases, četras pionieru klases un trīs komjauniešu klases

Ar 1961. - 62. m. g. skola uzsāk ražošanas apmācību lauksaimniecības mehanizācijas specialitātē uz lauksaimniecības arteļa "Liesma" un Naukšēnu proftehniskās skolas materiālās bāzes.

Lai veicinātu skolēnu estētisko un muzikālo audzināšanu, sākot ar 1961. gada 1. oktobri pie Naukšēnu vidusskolas atvērta Valmieras mūzikas skolas filiāle, kurā mācās 18 skolēni skolotājas Markēvicas vadībā.

1961. gadā PSKP 22. kongress svinīgi pasludina: "Tagadējā padomju cilvēku paaudze dzīvos komunismā." Lēmuma realizēšanā iesaistās viss skolas kolektīvs.

OBLIGĀTĀS IZGLĪTĪBAS REALIZĒŠANA

1940. - 41. un 1944. - 45. m. g. sāk realizēt uzdevumu par obligātās izglītības ieviešanu. Pirmajos gados skolu neapmeklējošo bērnu skaits, kuri ir obligātā vecumā, ir liels - 12 % (37 bērni). Ar 1948. - 49. m. g. panāk, kavisi skolas vecuma bērni apmeklē skolu. Nākošie gadi gan vēl grūtības sagādā. Ne visi vecāki izprot izglītības likuma nozīmi, dažiem grūti materiālie apstākļi. Sadarbojoties ar ciema izpildu komiteju un kolhozu valdēm, skola visos turpmākajos gados panāk jautājuma labvēlīgu risinājumu. Sākot ar 1955. - 56. m. g. likuma realizēšana vairs grūtības nesagādā, un ik gadus 1. septembrī visi skolēni ierodas skolā.

Dažādu iemeslu dēļ ne visi skolēni beidz septiņgadīgo skolu. Šiem skolēniem dota iespēja kursu pabeigt neklātienas ceļā vakara vidusskolā, kura sāk darboties, sākot ar 1960. gada 1. oktobri. Kopš skolas pastāvēšanas septiņgadīgo skolu beiguši 722 audzēkņi, vidusskolu - 32.

ARODORGANIZĀCIJA

Naukšēnu vidusskolā Izglītības darbinieku arodbiedrība nodibinās jau padomju varas pirmajā gadā. 1940. gadā arodbiedrība apvieno sevī visus skolas darbiniekus. Arodbiedrība ir neatsverams palīgs mācību un audzināšanas darbā. Tā rūpējas par skolotāju kvalifikācijas celšanu, darbinieku politizglītību, par viņu sadzīves apstākļiem un organizē visu darbinieku lietderīgu atpūtu un brīvā laika izmantošanu.

Pie arodbiedrības darbojas ražošanas - masu komisija, kultūras - masu komisija, dzīvokļu - sadzīves komisija, kuras savā darbā iesaista visus darbiniekus. Arodbiedrība organizē referātu un lekciju lasīšanu skolā un ārpuskolas sabiedrībā. 1960. - 61. m. g. skolotāji nolasījuši pavisam 89 lekcijas, kuras noklausījušies 9400 cilvēku. Sevišķa vērība veltīta partijas un valdības lēmumu izskaidrošanai, antireliģiskajai propagandai, pedagoģiskiem jautājumiem. Arodbiedrība organizē sadzīves tradīcijas -

vārda došanas svinības, pilngadības svētkus, ilggadīgo darbinieku aizvadīšanu pensijā, mirušo apbedīšanu. Organizē darbinieku un skolēnu kopējās aģitbrigādes un apciemo apkārtējos kolhozus, lai izskaidrotu valdības lēmumus, sniedz iedzīvotājiem priekšnesumus un organizē pārrunas.

Svarīgu vietu arodbiedrība ierāda darbinieku atpūtas organizēšanai. Daudzi biedri ir iesaistījušies kolhoza "Liesma" fizikultūras kolektīvā un aktīvi piedalās sporta nodarbībās. Tiek organizētas ekskursijas pieredzes apmaiņai ar republikas labākajām skolām, pa Latvijas skaistākajām vietām, pa citām republikām. Vasaras brīvlaikā arodbiedrība katru gadu organizē arī sabiedriski lietderīgo darbu kolhozā "Liesma" lopbarības sagādē un ražas novākšanā.

Vietējā Izglītības darbinieku arodbiedrība ierosina skolas darbiniekiem piešķirt ceļa zīmes uz atpūtas namiem un sanatorijām savā un citās PSRS republikās.

Par aktīvu darbu Naukšēnu vidusskolas arodbiedrība 1961. gada rudenī apbalvota ar Augstskolu un zinātnisko iestāžu darbinieku arodbiedrības republikāniskās komitejas Goda rakstu.

Par Naukšēnu vidusskolas Izglītības darbinieku arodbiedrības vietējās komitejas priekšsēdētājiem darbojušies sekojoši skolotāji: Nora Reingolde, Aina Deičmane, Meta Āboltiņa, Rita Siliņa, Ilga Ivanova, Uldis Zuments, Nellija Tetere.

PIONIERU ORGANIZĀCIJA

Pirmais mācību gads Padomju Latvijā sākās 1940. gada 23. septembrī plkst. 9. 00. Apsveikumus nodod arī jaunais pionieru vadītājs Afanasjvs. Šinī pašā dienā nodibināja arī pirmo pionieru pulciņu. Dalībnieku skaits pāri par 30. Pirmais uzdevums - izdot sienas avīzi. Daudz grūtību jāpārvar jaunajai organizācijai - pretestība, aizspriedumi, nicināšana, pieredzes trūkums u. c. Tomēr ar visu to ir jātiek galā.

1941. gadā vācieši nošauj Afanasjevu, tāpēc uzsākt darbu no jauna 1944. gada rudenī ir jau daudz grūtāk. Par pionieru vadītāju strādā Eglīte, milicijas darbinieka sieva. Viņai nav nekādas pieredzes, nav arī attiecīgās pedagoģiskās izglītības. Darbs netiek saskaņots ar skolu. Bieži vien rodas

nevajadzīgi pārpratumi. Pionieru skaits, kaut lēni, tomēr aug un sasniedz 23. Pēc divu gadu darba 1946. - 47 .m .g. Eglīti nomaina Gailis.

Stāvoklis krasi mainās, kad pionieru organizāciju 1947. - 48. m . g. vadīt sāk skolotāja Aina Engere. Nodarbības kļūst interesantākas, daudzpusīgākas. Biedru skaits sasniedz 57. Sākot ar 1949. - 50. m. g., pionieru organizāciju vada Aina Indriksone, tad Anna Auniņa, Ausma Endziņa.

1951. gada rudenī par 1. - 4. klases skolotāju sāk strādāt Ausma Zariņa. Blakus darbam klasēs skolotāja uzņemas arī pionieru organizācijas vadīšanu. Jaunie pienākumi skolotāju aizrauj. Tiem viņa pieiet ar visu sirds degsmi. Organizācija aug un nostiprinājas. Aug organizācijas autoritāte skolā, un tā kļūst par īstu palīgu visā mācību un audzināšanas darbā. Skolotāja pati nemitīgi ceļ savu kvalifikāciju. Ikkatrs gads ļauj uzkrāt lielāku pieredzi. 1956. gadā skola tiek pārveidota par augošu vidusskolu. Šai laikā pionieru organizācijas darbs ir atzīts jau republikas mērogā, bet pie vecākās pionieru vadītājas brauc mācīties citu skolu skolotāji. Pionieru organizācija sākumā saucās rakstnieces Annas Sakses vārdā, bet vēlāk tika nosaukta Nikolaja Ostrovska vārdā.

VĻKJS SKOLĒNU PIRMORGANIZĀCIJA

Komjaunatnes organizācijas dibināšana notiek vēlāk. Tā sastop daudz lielāku pretestību no vecāku puses, tāpēc ar viņiem notiek neatlaidīgs darbs ideoloģiskajā laukā. Pirmos panākumus gūst skolotāja Aina Engere, kuras vadībā 1947. - 48. m. g. skolā noorganizējas pirmā komjaunatnes grupa triju skolēnu sastāvā. Pēc diviem gadiem to skaits sasniedz jau 16, tad 22.

Darbs ar komjaunatnes organizāciju ir grūts, jo komjaunatnes vecumā ir bērni, sākot no 7. klases. Bet 7. klase ik pavasari skolu beidz. Tikai ar 1956. gadu, kad skola pārveidojas par vidusskolu, komjaunatnes organizācija sāk pildīt savu lomu. 1956. - 57. m. g. skolēnu komjaunatnes pirmorganizācija skaitliski liela, jo apvienota ar bērnu nama pirmorganizāciju. Par skolas komjaunatnes pirmorganizācijas sekretāri ievēlēja Laumu Kļaviņu, kura šo darbu veic līdz pat 1959. - 60 .m. g. Šajā laika periodā pirmorganizācijas darba tika skatīts rajona birojā, kurā konstatēja, ka veikti daudzi, dažādi pasākumi, bet rindu pieaugums ir niecīgs. Komjauniešiem nav noteicošā loma skolas dzīvē. Tas bija pagrieziena moments pirmorganizācijas dzīvē. Skolotāju komjaunatnes pirmorganizācijas tiešā vadībā tika pārkārtots pirmorganizācijas darbs. Lai veiktu kādu pasākumu, tika prasītas komjauniešu domas, uzticēti atbildīgāki uzdevumi un pienākumi. Līdz ar to pieauga viņu iniciatīva

pašiem lemt, izdomāt, darīt. Skolā tika noorganizēti vairāki pasākumi: skolēnu karnevāli, atklātās sanāksmes, konkurss par daiļāko sētu u. c. Aktīvi komjaunatnes darbā iesaistījās Ārija Brambate, kura prasmīgi vadīja skolēnu komitejas darbu, skolu beidza ar sudraba medaļu. Skaidrīte Siļicka visu vidusskolas laiku vadīja pionieru organizāciju. Inta Lapsiņa - teicamniece mācībās un tikpat teicama un apzinīga skolēnu komitejas locekle, mācību un disciplīnas sektora vadītāja. Juris Štrauks - fizkolektīva priekšsēdētājs un aktīvs sportists. Uldis Students - pēc skolas beigšanas strādā par komjaunatnes pirmorganizācijas sekretāru Alus rūpnīcā.

1959. - 60. m. g. skolā radās pirmā komjauniešu klase (klases audzinātāja Nellija Tetere). 1960. - 61. m. g. komjaunatnes pirmorganizācija pārņēma savās rokās pilnīgu skolas dzīves vadību. Likvidēja skolēnu komiteju. Visa skolas kolektīva dzīves nozares savā pārziņā pārņēma deviņi atsevišķi sektori - mācību un disciplīnas, orgsektors, pionieru darba sektors, preses un radio, internāta, fizkultūras u. c. 1961. - 62. m. g. noorganizēja vēl divus sektorus.

Kad Latvijas PSR komjaunieši ierosināja cīnīties pret zudumiem ražošanā un atrast iekšējās rezerves, tika izveidots sektors taupībai un cīņai pret zudumiem, bez tam atdalījās radio un preses sektors.

Republikas skolu komjaunatnes darbinieku aktīvā mūsu komjaunatnes pirmorganizācija demonstrēja stendu, kurā tika atspoguļots viss pirmorganizācijas darbs.

Komjaunatnes pirmorganizācijas komiteja organizē skolēnus cīņai par "Septiņgades pirmrindnieka" nosaukuma iegūšanu. Pirmorganizācija iesaistījās sacensībā ar Baltkrievijas un Lietuvas pirmorganizācijām. Skolas dzīve bez komjaunatnes ir neiedomājama. Organizācija apvieno 78 % no visiem attiecīgajā vecumā esošajiem jauniešiem. Par sekretāru otro gadu pēc kārtas strādā Andris Miezis (10. klase), 1961. - 62. m. g.

OKTOBRĒNI

Pirmās oktobrēnu zvaigznītes skolā noorganizējās 1956. gada 5. decembrī, kad visi pirmās klases 26 skolēni kļūst Ļeņina mazbērni - oktobrēni. Izveidojas trīs zvaigznītes, kuru vadītāji ir V. Ceriņš, I. Aspere, G. Zariņš. Oktobrēnu priekšsēdētāja ir Inese Priede. Galvenais uzdevums - labi mācīties, draudzīgi dzīvot, cienīt vecākus, rotaļāties, mīlēt savu skolu un dzimteni. Oktobrēni pakāpeniski gatavojas kļūt par maiņu pionieriem. Tā katru gadu 5. decembrī visi 1. klases skolēni kļūst oktobrēni. Oktobrēnu

priekšsēdētāji: Maruta Lapiņa, Vēsma Spalva, Andris Ziemanis, Ingrīda Piebalga, Modris Engers.

SKOLOTĀJU KOMJAUNIEŠU PIRMORGANIZĀCIJA

Skolēnu komjaunatnes pirmorganizācija vienmēr ir bijusi cieši saistīta ar skolotāju komjaunatnes pirmorganizāciju. Skolotāju kolektīvā pirmā komjauniete bija Aina Engere (Treija). Kopš 1945. gada pavasara. Otrs komjaunietis bija pionieru vadītājs. Šajā laikā visu ciema uzņēmumu un iestāžu komjaunieši bija apvienoti vienā ciema pirmorganizācijā. Parasti komjauniešu sapilcēs piedalījās partordze Jekale. Par galveno uzdevumu viņa uzskatīja - iesaistīt vairāk biedru komjaunatnes rindās, lai varētu veikt nozīmīgākus uzdevumus. Kad komjauniešu skaits palielinājās, izveidojās Naukšēnu bērnu nama un Naukšēnu septiņgadīgās skolas atsevišķa pirmorganizācija. Pirmorganizācija stipri palielinājusies un darbs aktivizējies ar 1951. - 52. m. g. , kad uz abām skolām atnāca strādāt daudz jaunu skolotāju: Švarce Olga, Rolova Daina, Bondarevska Vallija, Varslavāne Diāna, Petrova Lidija, Zariņa Ausma, Deičmane Aina, Smiltene Skaidrīte. Šajā laikā par sekretāri līdz 1954. gadam strādāja Aina Treija. Jaunie komjaunieši nopietni strādāja ar pionieriem, ar prieku organizēja skolas sabiedriskos pasākumus, veica izskaidrošanas un aģitācijas pasākumus sakarā ar vēlēšanām. Organizēja aģitbrigādes, ar sagatavoto programmu uzstājās apkārtējos kolhozos.

Arī turpmākajos gados pirmorganizācija strādā, cenšoties ievērot partijas un valdības lēmumus, palīdzot skolas vadībai mācību un audzināšanas darbā. Galvenais darba sektors - pionieru darba un skolēnu komjaunatnes pirmorganizācijas darba vadīšana un organizēšana. Vēlāk, kad skolotāju - komjauniešu skaits samazinājās (lielākā daļa iestājās PSKP rindās), viņi tika uzņemti kolhoza "Liesma" pirmorganizācijas sastāvā.

PSKP PIRMORGANIZĀCIJA

1957. gada janvārī skolotāji - komjaunieši Jānis Sebris, Anitra Krūmiņa, Ausma Nēringa, Aina Deičmane un Skaidrīte Smiltene izteica vēlēšanos iestāties PSKP rindās. Šī paša gada martā skolotājus Smiltēni, Krūmiņu, Deičmani Rūjienas rajona partijas komitejas birojs uzņēma PSKP biedru

kandidātos. Oktobrī uzņēma arī skolotāju Nēringu. Pirmorganizācija skolā vēl netika nodibināta, bet minētie biedri tika uzņemti proftehniskās skolas partijas pirmorganizācijas sastāvā. Par sekretāru šeit strādāja Aleksējvs.

1958. gada 14. maijā skolotājas Smiltene, Krūmiņa, Deičmane tika uzņemtas PSKP biedru rindās. 13. augustā Naukšēnu vidusskolā tika nodibināta partijas pirmorganizācija. Par sekretāri ievēlēja Ainu Deičmani. Šai pirmorganizācijai pievienojās arī komunisti no Naukšēnu proftehniskās skolas. 3. novembrī biedru rindās tika uzņemta arī skolotāja Nēringa. 1959. gadā uzņēma skolotāju Koreņu un 1960. gadā - skolotāju I. Nevedovu. Trīs gadus pastāvēja apvienotā pirmorganizācija. Biedru sastāvs ļoti mainījās proftehniskās skolas komunistu rindās. 1961. gada 3. oktobrī pirmorganizācijas tika dalītas, jo proftehniskajā skolā bija pietiekošs biedru skaits.

Partijas pirmorganizācija savās sanāksmēs analizējusi komjaunatnes darbu abās skolās, arī skolas darbu. Notikušas atklātas sapulces:

"Skolotāja personīgā pārliecība skolēnu audzināšanā".

"Skolotāja loma un pienākumi komunisma celtniecības periodā".

"Partijas pirmorganizācijas pieredzes apmaiņa, kā strādāt, lai nebūtu nesekmīgo un pārlietu viduvējības".

Pirmorganizācijas biedri veic skolotāju kolektīva un arī apkārtējās sabiedrības idejiskās audzināšanas darbu. Organizē jautājumu un atbilžu vakarus, vada politpulciņus skolā, apkārtējos kolhozos un Alus rūpnīcā. Partijas biedri ir aktīvi LPSR politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas

biedrības biedri. Skolēnu komjaunatnes pirmorganizācijas vadība tagad pārgājusi partijas biedru rokās.

SKOLĒNU PATĒRĒTĀJU BIEDRĪBA

Skolēnu patērētāju biedrības sākums Naukšēnos meklējams jau ilgi atpakaļ. Pirmā biedrība saukusies "Burtnieks", un tā dibināta Mirķu skolā 1933. gada 9. novembrī. Statūti no jauna tiek apspriesti un apstiprināti Naukšēnu sešklasīgās pamatskolas pedagoģiskās padomes sēdē 1939. - 40. m. g. Kooperatīvu vada skolotāja Ē. Brūmane (1940. - 41. m. g.), Arnolds Lauberts (1942. - 43. m. g.)

Padomju varas pirmajos pastāvēšanas gados pēc Lielā Tēvijas kara biedrība darbu pārtrauc. Paliek vienīgi kiosks, kas apgādā skolēnus ar papīru un rakstāmpiederumiem. 1958. gada 28. decembrī notiek 8. - 10. klašu skolēnu sapulce. Ienācis priekšlikums no Rūjienas patērētāju

biedrību savienības dibināt Naukšēnu augošajā vidusskolā skolēnu patērētāju biedrību, ņemot par pamatu Latvijas PSR patērētāju biedrību savienības izstrādātos un ar Izglītības ministriju saskaņotos skolēnu patērētāju biedrību paraugstatūtus. Sapulce tos pieņem vienbalsīgi. Jaunajā patērētāju biedrībā iestājas 48 biedri. Par valdes priekšsēdētāju ievēl Ēriku Podiņu. Pirmais darba gads dod 2450, 73 rubļus lielu peļņu. Par peļņas daļu 478,- rubļiem, kas paredzēti kulturāliem pasākumiem, biedrība sarīko koncertu ar mākslinieku V. Singajevskas, A. Žilinska, E. Plūksnas un P. Grāveļa piedalīšanos. Otrā gada peļņa 244,- rubļi. (jaunajā naudā, pēc 1961. g.) tiek sadalīta saskaņā ar likumu līdzīgi iepriekšējam gadam. Arī šajā gadā tiek sarīkots koncerts.

Biedrību stipri atbalsta un tās darbu veicina Rūjienas patērētāju biedrības galvenā grāmatvede Ceipe, valdes priekšsēdētājs Pētersons, tirdzniecības daļas vadītājs Nairis. Pirmajā gadā katrs skolnieks, patērētāju biedrības biedrs, uz Jaungada eglīti saņem dāvanu - automātisko zīmuli, bet otrajā gadā - vasarā automašīnu divu dienu ekskursijai. Biedrībā apvienoti 64 % attiecīgā vecuma jauniešu.

SKOLAS BIBLIOTĒKAS DARBS

1944. gada rudenī bibliotēkā palikušo grāmatu skaits ir 1175. Nākošajos gados grāmatu skaits gan palielinās ar jauniznākušajām grāmatām, tomēr sakarā ar laika garam neatbilstošu grāmatu izņemšanu no bibliotēkas, grāmatu skaits 1951. gadā sarūk uz 958. Ar šo gadu tas nemitīgi aug un 1960. - 61. m. g. tas sasniedz jau 2427 grāmatas.

Bibliotēku vada skolotāji Zeņķe, Brūmane, Vēliņa. Lasītāju skaits grozās no 120 - 170. Bibliotēkas vadītāji bez tiešā grāmatu izsniegšanas darba organizē tikšanos ar lasītājiem, rīko literāras konferences, rakstnieku vakarus. 1961. gadā sarīkota literāra konference par Skujiņa grāmatu "Esmu dzimis bagāts", noorganizēts rakstnieka T. Ševčenko vakars u. c.

SARKANĀ KRUSTA PIRMORGANIZĀCIJA

Sarkanā Krusta pirmorganizācija skolā sāk darboties 1947. gadā skolotājas E. Zeņķes vadībā. Tika rīkotas sapulces, kurās ārste Steimāre nolasīja lekcijas par dažādām slimībām, skolēnu sanitāri - higiēniskajiem noteikumiem. Skolotāja E. Zeņķe pati apmācīja biedrus pirmās palīdzības sniegšanā un rīkoja sacensības starp klasēm.

1950. gadā pirmorganizāciju vada skolotāja Nora Vēliņa. Tiek izvēlēta Sarkanā Krusta komiteja. Par komitejas priekšsēdētāju ievēl skolotāju J. Zandersonu. Šajā gadā darbs ir aktīvs. Komitejas locekļi piedalās Rūjienas rajona veselības aizsardzības nodaļas rīkotajos semināros.

1951. gadā pirmorganizāciju vada skolotāja Aina Deičmane.

Visaktīvāk savu darbu pirmorganizācija sāk izvērst 1955. - 56. m. g., kad pirmorganizācijā ir 97 biedri un to vada skolotāja Aina Treija, bet par komitejas priekšsēdētāju ir skolniece Venta Puķīte. Pirmorganizācijas komiteja bija aktīvs spēks sanitāri higiēniskā darba vadīšanā. Aktīvi darbojās sanitārais stūrītis, sniedzot palīdzību saslimšanas gadījumos, kā arī palīdzēja sakārtot apģērbu un apavus, sevišķi jaunāko klašu skolēniem. EGSA un GSA apmācības vadīja skolas ārste Aina Priede. Viņa uzaicināja vecāko klašu meitenes praktizēties pirmās palīdzības sniegšanā Naukšēnu ambulancē. Tā reizi nedēļā trīs pirmorganizācijas biedri praktizējās un mācījās sniegt pirmo medicīnisko palīdzību Naukšēnu ciema ambulancē.

No 1957. gada pirmorganizāciju vada skolotāja Anna Hincenberga. Maijā skolas sporta laukumā notika plaša sanitāri higiēniskā skate, kurā pirmorganizācijas biedri parādīja māku pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanā dažādos nelaimes gadījumos. Skates noslēgumā labākos dalībniekus - V. Puķīti, D. Bundžu, M. Juražu, A. Kuplumu, Z. Zālīti Rūjienas rajona Sarkanā Krusta pirmorganizācijas pārstāvis Žēlastība apbalvoja. I. Krastiņai, V. Puķītei, A. Kuplumai pasniedza nozīmes "Sanitārais teicamnieks".

1958. gadā visā Padomju Savienībā atzīmēja Sarkanā Krusta biedrības 40. gadadienu. Labākās pirmorganizācijas apbalvoja. Starp tām bija arī mūsu skolas pirmorganizācija, kas ieguva PSRS Sarkanā Krusta Goda rakstu.

1959. gadā aktīvs darbs sanitārajās apmācībās notiek no 5. - 8. klasei medicīnas feldšeres Annas Tenteres vadībā. 10 pionieri saņem nozīmes "Sanitārs - instruktors".

1960. - 61. m. g. mācību un audzināšanas darbs notiek pa sektoriem. Sanitāro sektoru vada 10. klases komjauniete Sarma Lauce. Tālāk darbs sadalās posteņos, no 1. - 4. klasei - sanitārajos trijniekos.

1961. - 62. m. g. skolas sanitāro posteņi vada 7. klases pioniere Gunta Lapsiņa. Viņa rīkojumus saņem no sanitārā sektora un nodod tos tālāk klašu sanitārajiem posteņiem. Aktīvākie sanitārie posteņi ir 5. klasē, 7. klasē un 8. klasē. Skolas sanitārais postenis rūpējas par tīrību un kārtību skolā, veic skolas internāta sanitārās pārbaudes, seko, kā skolēni mazgājas, tīra zobus, galvas, kādā kārtībā ir gultas, miesas veļa. Gūtos rezultātus izliek sanitārajā biļetenā, kas ievietots sanitārajā vitrīnā "Saudzē veselību!"

FIZKOLEKTĪVS

Viena no visaktīvākajām organizācijām skolā kopš 1945. gada ir fizikultūras kolektīvs. Pirmajos fizikultūras kolektīva pastāvēšanas gados skolēnu iemīļotākie sporta veidi bija slēpošana un vingrošana. Pie fizikultūras kolektīva skaitījās arī tautisko deju pulciņš. Rosīgi bija šahisti, kuri sarīkoja vairākas sacensības ar Rūjienas vidusskolu.

1948. gadā kolektīvu sāka vadīt skolotājs Oļģerts Treijs. Pirmo reizi tiek izvēlēta fizikolektīva padome ar priekšsēdētāju Juri Ozolu priekšgalā. Darbs tiek plānots tā, lai tas padziļinātu fiziskās audzināšanas stundās iegūtās iemaņas. Tiek organizēta GDA normu nodošana, aktivizējas darbs sporta sekcijās.

1950. - 51. m. g. tiek iekārtots sporta laukums. Viss darbs galvenokārt tiek veikts skolēnu spēkiem, taču palīdzību sniedz arī kolhozs "Liesma". Nostiprinās materiālā bāze. Tiek iegādāts nepieciešamais inventārs. Skolai ir 30 pāri slēpju, ragaviņas, lode, disks, volejbola bumba, vingrošanas soli. No jauna veidojas volejbola, basketbola un novusa sekcijas. Kopā ar kolhoza jauniešiem noorganizēti 11 dažādi sporta pasākumi. Sagatavots viens 3. sporta klases un 17 jaunatnes sporta klases nozīmju nesēji.

Līdz 1956. gadam skolā par fizikultūras skolotājiem strādājuši skolotāji: Jende, Umlejs, Treijs, Zariņa, Smiltene, Deičmane, Purmale., Hincenberga, Vīksne. Grūtības rada fiziskās audzināšanas skolotāja - speciālista trūkums, tāpat nav arī nodarbībām piemērotu telpu. Stundas notiek skolas aktu zālē.

Skolā notiek sacensības vieglatlētikā, volejbolā, šahā, dambretē, galda tenisā. 1955. g. notiek pirmās sacensības peldēšanā. Labus rezultātus dažādās sacensībās uzrāda J. Ozols, K. Lācis, J. Lācis, A. Puķītis, K. Nēriņš u. c.

Ir gūti zināmi panākumi ārpusskolas sacensībās. Vairākkārt ir izcīnītas uzvaras pionieru ziemas spartakiādēs skolā, kā arī dažādās sporta sacensībās septiņgadīgo skolu grupā.

Mūsu skolā mācījušies un to beiguši skolēni, kuri vēlāk kļūst ievērojami sportisti. Uzvarētājs laikraksta "Sports" balvas izcīnā 20 km skrējienā iesācējiem Ēriks Skuja, sporta meistars riteņbraukšanā Aldis Pāne, republikas izlases komandas lodes grūdēja Austrā Stirna, VEF meistarkomandas basketbolists Jānis Zeltiņš.

Latvijas Valsts Fiziskās kultūras institūtu beiguši V. Aspers, K. Lācis, J. Lācis, J. Paukšēns, A. Puķītis.

Ar 1956. - 57. m. g. skola tiek pārveidota par vidusskolu. Skolā par fiziskās audzināšanas skolotāju sāk strādāt Latvijas Valsts Fiziskās kultūras institūta absolvents Gunārs Krūmiņš. No šī laika skola piedalās

visos rajona mēroga sporta pasākumos. Gūti arī ievērojami panākumi. Skola izcīna pirmo vietu pionieru fizikultūras skatē. Uzvaru izcīna arī skolas šahisti, dambretisti un volejbolisti. Kopš 1956. - 57. m. g. ik gadus skolā notiek rudens spartakiādes, rudens un pavasara krosi. Skolā no jauna ieviests basketbols, šaušana un galda teniss meitenēm.

1957. - 58. m. g. skolas fizikultūrieši izcīna pirmo vietu vidusskolu grupā šaušanā un riteņbraukšanā, bet septiņgadīgo skolu grupā volejbolā un slēpošanā. Tiek izcīnīta arī laikraksta "Pionerskaja Pravda" balvas izcīņa slēpošanā. Arī nākamajos trīs gados skolas komanda šīs balvas izcīnā ir nepārspējama.

1958. - 59. m. g. skolas komanda izcīna 1. vietu kā rudens, tā pavasara spartakiādēs septiņgadīgo skolu grupās. Tiek izcīnīta uzvara arī pirmajā pionieru spartakiādē. No jauna skolā ieviesta rokasbumba. Liels panākums ir skolas izcīnītā pirmā vieta Rūjienas rajona 1959. gada spartakiādes sacensībās riteņbraukšanā. Spartakiādes kopvērtējumā skola izcīna 3. vietu, apsteidzot Rūjienas vidusskolu un Naukšēnu proftehnisko skolu.

Ar rajonu apvienošanu stipri pieaug konkurence, taču arī tas netraucē gūt labus panākumus. Uzvara 1961. gadā pionieru spartakiādes kopvērtējumā. Uzvara 2. grupā vieglatlētikā, pie tam pirmo reizi tika pārspēta Rūjienas, Mazsalacas un Valmieras 2. un Viestura vidusskola. Uzvaras izcīna arī šāvēji un jaunākās grupas vingrotāji Dž. Bankoviča balvas izcīnā. Rajona skolu izlases komandās ir bijuši iedalīti: R. Grīnberga, Krievs, Miežis, E. Ziņģītis, Parte, Garselis, Buņķe, A. Deičmanis, I. Puriņa. R. Grīnberga ir arī republikas skolu jaunatnes izlases komandas dalībniece vieglatlētikā. Viņa 1961. gadā uzstādīja četrus jaunus rajona rekordus visās mešanas disciplīnās, ar labiem panākumiem startējusi republikas skolu izlases sastāvā Brestā un Kijevā. Par rajona čempionēm volejbolā ir kļuvušas Agrita Kupluma un Ildze Puriņa.

1961. gadā skolā notika 1. oktobrēnu spartakiāde.

1962. gads ir iesākts labi. Izcīnīta otrā vieta kā vidusskolu, tā astoņgadīgo skolu grupā rajona skolu ziemas spēlēs. Tas ir liels panākums. Pēdējo piecu gadu laikā skolā sagatavoti 125 EGDA, 54 GDA 1. un 8 GDA 2. pakāpes nozīmnieki, kā arī 1 - 1., 12 - 2., 90 - 3. un 165 jaunatnes sporta klases sportisti. Visvairāk sporta klasēm atbilstoši rezultāti uzrādīti vieglatlētikā, slēpošanā un volejbolā.

Skolā ievērojami paplašināta sporta materiālā bāze. Papildināta slēpju bāze, inventārs, no jauna iegādātas naglu kurpes, lodes, diski, granātas, līdztekas, zirgs, paklāji. Skolas fizikultūriešu rīcībā esošais inventārs tomēr neapmierina, tāpēc jau tuvākajos gados skola no jauna iegādāsies trūkstošos vingrošanas rīkus, kā arī sporta spēļu nodarbībām nepieciešamo inventāru. Skolas fizikolektīvs apvieno 184 3. - 11. klašu skolēnus. Kolektīvu vada padome ar priekšsēdētāju Ģirtu Bišofu priekšgalā. Pie

padomes darbojas organizatoriskais, mācību un sporta darba, GDA un sporta klasifikāciju, kā arī uzskatāmās aģitācijas sektori. Katru sektoru vada kāds no labākajiem fizikultūriešiem. Organizatoriskais sektors sarīko kompleksus sporta pasākumus skolā. Mācību un sporta darba sektors seko skolēnu sekmēm, organizē treniņu nodarbības, rīko tiesnešu un sabiedrisko instruktoru seminārus, apstiprina skolas izlases komandas. Lielu darbu veic GDA un sporta klasifikācijas sektors. Viņi pārbauda GDA uzskaiti klasēs un savlaicīgi noformē GDA normu un sporta klase apstiprināšanu. Uzskatāmās aģitācijas sektors veic sporta darba aģitāciju un propagandu skolā. Kolektīva dzīve regulāri tiek atspoguļota skolas sienas avīzē un foto vitrīnā. Fizikultūrieši pēta sava kolektīva vēsturi. Savāktie materiāli tiek apkopoti albūmā. Ir iekārtota rekordu grāmata, rekordu saraksti, goda plāksne, goda grāmata. Skolēniem redzamā vietā izvietotas GDA un klasifikācijas tabulas. Tiek sakopoti 50 labākie rezultāti vieglatlētiskā skolas vēsturē.

Skolā aktīvi darbojas galda tenisa, vieglatlētikas, šaha, dambretes sekcijas. Sporta spēļu un vingrošanas sekcijas darbojas neregulāri, jo visa gada treniņi nav iespējami sakarā ar telpu un inventāra trūkumu.

Klasēs darbu vada fizorgi. Viņi seko klases fizikultūriešu sekmēm un disciplīnai, noformē klašu komandas skolas sacensībām, kārtu GDA uzskaiti klasē, piedalās fizikolektīva padomes sēdēs.

Sekciju biroji organizē nodarbības, sacensības, sastāda skolas izlases komandas, iesniedz noformēšanai sporta klases.

Lielu darbu skolas fizikultūrieši 1961. - 62. m. g. veica skolas sporta zāles celtniecībā. Reizē ar būvdarbu pabeigšanu būs atrisināts neapmierinošais telpu jautājums. Plašas treniņu iespējas pavērsies sporta spēļu cienītājiem. Paredzams, ka fizikultūriešu rīcībā jauno sporta zāli nodos reizē ar 1962. - 63 m. g. sākumu.

Fiziskās audzināšanas darba pamatā skolā ir GDA komplekss. Visi 5. - 11. klašu skolēni ir aktīvi iesaistījušies normu kārtušanā. Gada laikā sacensībās piedalās apmēram 6 - 10 reizes. Regulāri notiek sporta nodarbības un sacensības 3. un 4. klašu skolēniem. Par tradīciju kļuvas sacensības starp pašiem mazākajiem - oktobrēniem.

Rīta rosme ir kļuvusi par neatņemamu dienas režīma sastāvdaļu lielākajai daļai skolēnu.

Skolas fizikolektīvs apvieno 96, 8 % 3. - 11. klašu skolēnu. Sekmīgi risinās jautājums par izlaiduma klases skolēnu sagatavošanu par EGDA (7. kl.) un GDA (11. kl.) nozīmju nesējiem. No vidusskolas 1. izlaiduma absolventiem GDA normas izpildīja 71, 4 % , bet par klases sportistiem kļuva 85, 6 % . Līdzīga aina vērojama arī ar otrā izlaiduma audzēkņiem 1961. gadā, kad GDA normas izpildīja 82, 3 % , bet sporta klasifikāciju normas 88, 2 % .

Fiziskās audzināšanas darbs skolā tiek vērsts uz to, lai skolēnus izaudzinātu veselīgus, fiziski spēcīgus un garīgi attīstītus.

Skolas fizkolektīva padomes priekšsēdētāji:

Juris Ozols - 1948. - 49. m. g.,
Jānis Lācis - 1949. - 50. un 1950. - 51. m. g.,
Andrejs Puķītis - 1951. - 52. m. g.,
Juris Paukšēns - 1952. - 53. m. g.,
Kārlis Nēringis - 1953. - 54. m. g. un 1954. - 55. m. g.,
Jānis Bērziņš - 1955. - 56. un 1956. - 57. m. g.,
Juris Štrauhs - 1957. - 58. un 1958. - 59. m. g.,
Irēna Magaziņa - 1959. - 60. m. g.,
Ģirts Bišofs - 1960. - 61. un 1961. - 62. m. g.

Augstu sporta meistarību Rīgā sasnieguši 1. sporta klases ritenbraucēja Līga Brodele un 2. sporta klase sportisti Māra Juraža, Ērika Podiņa, Modris Deičmanis, Aldis Šīravs, Jānis Vidiņš, Ilga Ratniece, Uldis Students, Juris Štrauhs, Uldis Grīnbergs, Dzintra Beļinska, Ģirts Bišofs, Egils Ziņģītis.

Latvijas Valsts Fiziskās kultūras institūtu beigušie Naukšēnu vidusskolas absolventi un viņu pašreizējās darba vietas:

Aspere Valda - Valkas 1. vidusskola,
Puķītis Andrejs - Tadžikijas PSR Čkalova,
Lācis Jānis - Rīgas Pionieru pils,
Lācis Kārlis - strādāja Rīgas celtniecības tehnikumā, miris traģiskā nāvē 1961. gada 5. augustā,
Paukšēns Juris - fiziskās audzināšanas skolotājs Jūrmalas internātskolā,
Spalva Mudīte - Cēsu rajona Raunas vidusskola,
Zeltiņš Jānis - VEF treneris.

DOSAAF DARBS

DOSAAF skolā kļuvusi par īstu masu organizāciju. Pašlaik tā savās rindās apvieno 95, 5 % 8. - 11. klašu skolēnu. Kopā ar skolotājiem un tehniskajiem darbiniekiem biedru skaits ir 93. Darbs pirmorganizācijā norit ciešā sadarbībā ar sarkanā krusta pirmorganizāciju un skolas fizkolektīvu.

Pirmorganizācijas pirmsākums meklējams tūliņ pēc kara, kad skolā noorganizējās OSOAVIAHIMS. Vēlāk darbs turpinājās DOSARM, DOSAV un DOSFLOT pirmorganizācijās. Šajā laikā darbu vada skolas direktors H.Vēliņš. Vienmēr rosīgākā darba nozare ir bijusi šaušana.

Regulāri notikušas nodarbības un sacensības. Kolektīvs piedalījies arī ārpusskolas sacensībās. Daži skolēni nodarbojas arī ar aviomodelismu.

1956. gadā skolas pirmorganizāciju sāk vadīt skolotājs Gunārs Krūmiņš. Joprojām visrosīgāk darbojas šāvēji. Labi darbu organizē un vada skolnieks Jānis Ceriņš. Vissekmīgāk pirmorganizācija darbojās 1958. gadā. Izcīnīta 1. vieta vidusskolu un septiņgadīgo skolu spartakiādēs šaušanā, 3. vieta Rūjienas rajona militāri lietīšķo sporta veidu spartakiādē. Sekmīga valsts plāna izpilde dažādu militāro nozaru speciālistu sagatavošanā dod tiesības skolas pirmorganizācijai gada beigās saņemt ceļojošo sarkano karogu, jo pirmorganizācija ir uzvarējusi konkursā "Labākā DOSAAF pirmorganizācija". 1958. - 59. m. g. rajona skolu jaunatnes izlases komandā iedalīts Jānis Vidiņš. Arī 1961. gadā skolas šāvēji guva labus panākumus. Skolotāja Zigfrīda Virša trenētā vidusskolas komanda izcīnīja 1. vietu rajona vidusskolu sacensībās. Par individuālajiem uzvarētājiem savās grupās kļuva Dzintra Parte, Egils Ziņģītis. Dzintra Parte, Egils Ziņģītis, A. Miežis, Jānis Krievs tika iedalīti rajona skolu izlasē.

1961. gadā pirmorganizāciju vada skolotājs Zigfrīds Virsis un 10. klases skolnieks P. Burka. Visi 8., 10. un 11. klašu skolēni ir pirmorganizācijas biedri. Visi piedalās šaušanas nodarbībās. Lielākā daļa ir motopulciņa dalībnieki. Visi 5.- 11. klašu skolēni, kā arī skolotāji un darbinieki iesaistīti PGKA normu kārtošanā.

NATURĀLISTU PULCIŅŠ

Lieli un atbildīgi uzdevumi izvirzīti arī bioloģijai. Nepieciešams apgūt praktiskas zināšanas lauksaimniecībā. Šo uzdevumu veikšanā iesaistījās naturālistu pulciņš.

Naturālistu pulciņš dibināts 1949. gadā bioloģijas skolotājas Millijas Priedes vadībā. Pulciņā darbojas 26 biedri. Priekšsēdētāja bija Ruta Puķīte. Ziemas periodā naturālisti gatavoja dzīvnieku attēlu albūmu, bet vasarā strādāja izmēģinājumu lauciņos.

Vispusīgu, aktīvu darbu naturālistu pulciņš uzsāka 1951. - 52 m. g. rudenī, kad Naukšēnu septiņgadīgajā skolā sāka strādāt bioloģijas skolotāja Ilga Ivanova. Pulciņā piedalījās 13 dalībnieki, priekšsēdētāja R. Puķīte.

Naturālistu mērķis bija nevien apgūt praktiskas iemaņas, bet arī pašu spēkiem sagādāt skolai nepieciešamos uzskates līdzekļus mācību procesam. Iekārtot bioloģijas kabinetu, mācīties novērot dabu. Uzkrātās zināšanas pielietot praktiski.

Naturālistu pulciņa biedri sāka mumificēt dažādus sīkus dzīvniekus, preparēja dzīvnieku iekšējos orgānus, kurus ievietoja spirta un formalīna šķīdumos. Mācību līdzekļu gatavošana ļoti aizrāva daudz skolēnu, tādēļ pulciņā iestājās arvien jauni dalībnieki. Biedru skaits palielinājās no 13 līdz 62.

1952. gada pavasarī Rūjienas rajona pionieru salidojumā rīkotajā skatē pulciņš ieguva 1. vietu, saņēma Goda rakstu un balvu - I. V. Mičurina rakstu izlases 4 sējumus. Gūtie panākumi ierosināja pulciņa dalībniekus strādāt vēl labāk.

1952. - 53 m . g. naturālistu pulciņa galvenā organizatore un iedvesmotāja ir pulciņa priekšsēdētāja 6. klase skolniece Ilze Juraža. Ilze ar savu lielo zinātkāri un darba mīlestību iedvesmo pārējos dalībniekus, it sevišķi R. Puķīti, S. Ošinieci, M. Pelēko, B. Lubiņu, A. Vīksni, V. Ķīkuli, A. Bluķi u. c.

Naturālistu pulciņa dalībnieki preparēja vardes, zivis, mumificēja putnus, seskus, sermuliņus, peles. Gatavoja varžu skeletus, dzīvnieku galvaskausus, novēroja dzīvnieku sirds darbību un asins riņķošanu. Dzīvnieku preparēšana deva skolniekiem pareizu priekšstatu par dzīvnieku orgāniem, parādīja līdzību un atšķirību starp dzīvo un nedzīvo dabu.

Lai ziemas periodā naturālistu praktiskajām nodarbībām būtu materiāls, pavasarī, mācību gada noslēguma periodā katram pulciņa dalībniekam tiek uzdots konkrēts uzdevums, kas jāveic vasaras brīvlaikā. Piemēram, J. Štrauhs un J. Ķīkulis 1956. gadā pārbaudīja, cik un kādi putni mājā izliktajos būrīšos, bet V. Vīksne novēroja koku balteņa un ziedu dūrēja attīstību un apkopoja kolekciju.

No 1955. līdz 1960. gadam par pulciņa priekšsēdētāju ir Māra Juraža, bet, sākot ar 1961. gadu naturālistu pulciņu vada 8. klases naturāliste G. Miķelsone. Pulciņā ir 42 biedri no 5. - 11. klasei. Katru pavasari naturālistu pulciņš rīko Putnu dienu, kas izvērsusies par visas skolas svētkiem. Gatavojoties šai dienai, naturālisti vāc materiālus par putnu īpatnībām, derīgumu, aizsardzību, taisa būrīšus un barotavas. 1956. gadā Putnu dienu organizēja kopā ar proftehniskās skolas naturālistiem. 1957. gadā šo dienu veltīja tematam "Putni tautas dziesmās", 1960. gadā - "Putni - mūsu draugi". Sarīkojumā naturālisti dzied dziesmas, deklamē, atskaņo putnu dziesmas uz mūzikas instrumentiem, pastāsta par putnu dzīves īpatnībām un to derīgumu. Putnu dienai veltītie materiāli apkopoti četros albūmos.

Sākot ar 1954. gadu, naturālistu pulciņš sāka paplašināt skolas ogulāju dārzu, atjaunoja veco upeņu un jānogulāju dārzu. No jauna iekārtots ērkšķogulāju un upeņu dārzs skolas vecainē. Naturālisti izaudzēja stādāmo materiālu no spraudņiem un noliektņiem. 1961. gadā izaudzēti 156 upeņu stādi, 200 aveņu un 23 jānogulāju stādi. Uzacotas 20 ābelītes, izaudzētas

35 papeles, 120 ošlapainās kļavas, 80 kastaņas, 22 jasmīni, 20 grimoņi, ieaudzēti 3 valrieksti, 187 cidonijas, 360 akācijas un citi košuma krūmi. Ogulājus un košuma krūmus izsniedz naturālistiem un citiem pagasta iedzīvotājiem.

Mācību stundās iegūtās zināšanas 5., 6., 7. un 8. klašu naturālisti, arī pārējie skolēni papildina praktiskajās nodarbībās Naukšēnu proftehniskās skolas siltumnīcās. Tur veic dažādus darbus. Iekārto siltās lecektis, sēj vasaras puķes un agros dārzeņus dēstu kastītēs, laista un piķē siltumnīcu dēstus. Iepazīstas ar dārzeņu un neļķu audzēšanu kūdrā. Meitenēm sevišķi patīk darboties vīnu un neļķu mājās. Katru pavasari naturālisti siltumnīcās pārpiķē ap 12000 puķu stādu, 3000 agro kāpostu un tomātu stādu.

1949. gadā pie skolas iekārtoja izmēģinājumu lauciņus, sākumā 500 m lielā platībā, tad platību palielināja līdz 1000 m . Patlaban izmēģinājumu lauciņu platība ir 2000 m . Izmēģinājumu lauciņos domāts par lietderīgo un patīkamo, lai skolas audzēkņos modinātu interesi par skaistumu un praktiskumu lauksaimniecībā. Visa platība sadalīta sekojošos sektoros: dekoratīvajā sektorā, lauku augu seka, izmēģinājumu sektorā, koku skola un ogulāju dārzā. Mācību un izmēģinājumu lauciņos tiek praksē izmēģināti jaunākie zinātnes sasniegumi kultūraugu audzēšanā, augstu ražu iegūšanā, kaitēkļu un nezāļu apkarošanā, kā arī jaunu šķirņu veidošanā. Vairākus gadus no vietas tiek novērots, kādas kultūras dod augstāku zaļās masas ražu. Iegūtos rezultātus publicē lauksaimniecības izstādēs. Sākot ar 1954. gadu naturālistu pulciņa dalībnieki ir arī Vissavienības lauksaimniecības izstādes kandidāti. No 1954. līdz 1957. gadam kāds no pulciņa dalībniekiem apmeklēja lauksaimniecības sasniegumu skati Maskavā. 17 naturālisti ir bijuši Vissavienības lauksaimniecības izstādes kandidāti, bet 11 apbalvoti ar medaļām - Ilze Juraža, Māra Juraža, Agrita Butule, Aivars Vīksne, Vija Vīksne, Aldis Bluķis, Māra Ermansone, Ārija Brambate, Ina Zandersone un Anita Deičmane. No 1953. līdz 1959. gadam naturālistu pulciņš ar eksponātiem un iekārtotu stendu piedalījās republikas jauno naturālistu salidojumos, par ko saņēma Goda rakstus un balvas. Pavisam naturālistu pulciņš apbalvots ar 24 Goda rakstiem, saņemtas vērtīgas balvas - 3 fotoaparāti, augsnes skābuma un mehāniskā sastāva noteicēju komplekts, grāmatas, lupas, dārza šķēres, kā arī naudas prēmijas.

Naturālistu pulciņš lielu vērību velta skolas apkārtnes izdaiļošanai. Katru rudeni septembra mēnesī naturālisti rīko rudens ziedu skati, lai iepazīstinātu puķu mīļotājus ar dažādām dāliju, gladiolu un citu rudens ziedu šķirnēm. Naukšēnu vidusskolā ir izaudzētas 37 dāliju šķirnes, 20 gladiolu šķirnes, vairāku šķirņu flokši, narcises, tulpes un lilijas.

Naturālisti, kuri turpina izglītību bioloģijas nozarēs:

Ilze Juraža - LLA mežkopības fakultāte,

Māra Juraža - LVU bioloģijas fakultāte,

Ārija Brambate - Rīgas politehniskais institūts,
Daņuta Bundža - Saulaines lauksaimniecības tehnikums,
Ruta Miķelsone - LLA agronomijas fakultāte,
Anita Gaile - LLA zooveterinārā fakultāte,
Jānis Brambats - Priekuļu lauksaimniecības mehanizācijas
tehnikums,
Aivars Vīksne - Bulduru dārzkopības tehnikums,
Agrita Butule - Vecbebru mājturības tehnikums,
Ruta Puķīte - Rīgas medicīnas institūts,
L. Lubiņa - Cēsu medicīnas māsu skola.

Skolā vēl darbojas jauno ģeogrāfu pulciņš, krievu valodas pulciņš,
literāri dramatiskais pulciņš, praktisko darbu pulciņš, jauno tehniķu
pulciņš.

MUZIKĀLĀ AUDZINĀŠANA

Līdz 1956. gadam skolā dziedāšanu mācīja skolas direktors Herberts
Vēliņš. Ik gadus skolēnu koris piedalījās rajona mākslinieciskās
pašdarbības skatēs. Arvien tas ierindojās rajona koru pirmajās rindās.

No 1956. gada par dziedāšanas skolotāju strādā šīs skolas absolvents
Jānis Zandersons. Bez skolēnu koriem skolā darbojas arī ansambļi. Labus
panākumus 1960.- 61. m.g. guva meiteņu ansamblis - Līga Strāķe, Irēna
Magaziņa, Vija Vīksne, Anita Deičmane. Ansamblis sniedzis
priekšnesumus apkārtējos kolhozos, kā arī Rūjienā un Mazsalacā.

Katru gadu skolā tiek organizēti koncerti ar republikas ievērojamāko
mākslinieku piedalīšanos. Skolas audzēkņi nav reti viesi arī Operas un
baleta teātrī Rīgā. Ir tradīcija katrai izlaiduma klasei pirms skolas
beigšanas kolektīvi noskatīties kādu no operas vai baleta izrādēm.

SKOLAS TRADĪCIJU VEIDOŠANĀS

Mūsu skolā gada sākums kļuvis par lielu svētku dienu. Iestāšanās skolā
ienes ievērojamas pārmaiņas kā bērnu, tā visas ģimenes dzīvē. Ar pirmo
skolas dienu bērni kļūst par plašā skolas kolektīva locekli. Skolas pionieri
sagaida mazos skolēnus pie skolas un aizved uz klasi. Katru pirmklasnieku
uz svinīgo aktu skolas zālē ieved 11. klases audzēkņi. Svinīgajā aktā
pirmklasniekus, kuri nosēdināti zāles priekšā, apsveic gan skolas vadība,
gan skolēnu organizāciju pārstāvji. Tiek pasniegti ziedi un piemiņas

dāvanas. Mācību gada pirmo zvanu dod viens no pirmās un viens no 11. klases skolēniem. Vairākus gadus mācību gada sākumā tiek rīkots tradicionālais pionieru ugunskurs. Tad iespaidos par pagājušo vasaru dalās skolēni un skolotāji.

Jauna tradīcija izveidojusies pirmā mācību ceturkšņa beigās - uzņemto sociālistiskās sacensības saistību rezultātu apkopošana. Šajā dienā skolā pulcējas apkārtējo kolhozu priekšsēdētāji un labākie darba darītāji - darba pirmrindnieki. Skolas direktors sniedz pārskatu par paveikto darbu. Labākos darba darītājus apbalvo. Rajona labākā lopkopēja Kristīne Laizāne pie mums vienmēr ir gaidīts viesis. Pie mums viesojas arī slaucēja Anita Ūbele. Kolhozu priekšsēdētāji atzīmē lielo darbu, kuru mūsu skolēni veikuši vasaras periodā, labākajiem pasniedz balvas.

Jauna tradīcija ir arī skolas žetonu vakars. Šis ir pēdējais 11. klases rīkotais pašdarbības vakars. Parasti to rīko decembra mēneša pirmajā pusē.

Piektais decembris - tradicionālie oktobrēnu svētki. Šajā dienā 1. klases skolēni kļūst oktobrēni. Šiem svētkiem skolēni gatavojas jau laikus, iepazīstas ar oktobrēnu noteikumiem.

Mācību gada 3. ceturksnī tiek rīkots skolēnu karnevāls, kuru gatavo visa skola. Karnevālu rīko pa tematiem, masku bagātība parasti ir liela.

Tiek atzīmēta darba cilvēku aizvadīšana pensijā. Neaizmirstama diena bija direktora Herberta Vēliņa aizvadīšana pensijā. Uz svinībām bija ieradušies daudzi skolas absolventi un darba biedri. Tādus pat svētkus skola rīkoja skolotājas Ērikas Brūmanes aizvadīšanai pensijā. Pensionārus Herbertu Vēliņu un Ēriku Brūmani pionieru vienība uzņēma kā goda biedrus savā vienībā.

Svarīgs un priecīgs notikums ir skolēnu uzņemšana pionieru un komjauniešu organizācijās. Katrs pulciņš organizē svinīgu apsveikšanu saviem jaunajiem biedriem. Pēc komjauniešu atgriešanās no rajona komjaunatnes komitejas biroja komjauniešu grupa rīko mazus svētkus savā grupā. Sagaida jaunos biedrus ar ziediem, veltēm un skaistiem novēlējumiem.

Par tradīciju skolā kļuvusi tikšanās ar ievērojamākajiem republikas māksliniekiem. Iemīlota ir aktrise Vera Singajevska, Edgars Plūksna, Arvīds Žilinskis, Artūrs Vanags, Maigurs Andermanis.

Vēl nozīmīgāka nekā pirmā skolas diena ikviena cilvēka dzīvē ir pēdējā skolas diena. Šajā dienā ikvienam sākas ceļš uz patstāvīgu dzīvi ar daudzām cerībām, lieliem nodomiem un atbildību sabiedrības priekšā par savas rīcības sekām. Šķiršanās no draugiem, audzinātājiem un ierastās skolas dzīves izraisa jauniešos gan priecīgas, gan arī skumjas izjūtas. Svarīgs ir absolventu pēdējais gājiens no savas klases uz izrotāto aktu zāli, kur viņus sagaida ar maršu skolas pūtēju orķestris. Seko skolas un sabiedrisko organizāciju pārstāvju apsveikumi un novēlējumi

absolventiem. Viņiem pasniedz ziedus un piemiņas balvas. Atbildīgi par izlaiduma klases svētku organizēšanu ir 10. klases skolēni. Pēc tam seko kopīgas svētku vakariņas absolventiem, audzinātājiem, skolotājiem, absolventu vecākiem un 10. klase skolēniem.

Vairākus gadus pastāv tradīcija pēc skolas beigšanas braukt ekskursijā. Vecākās klases visu mācību gadu krāj naudu, lai pavasarī varētu aizbraukt un apskatīt to, kas viņus visvairāk saista un interesē. Šādas ekskursijas sarīkotas uz Ļeņingradu, Igaunijas PSR, Daugavas krastiem, Latgali, Rīgu, Siguldu u. c. Ekskursijās skolēni papildina iegūtās zināšanas, iepazīstas ar daudzo jaunu un neredzētu - Staburagu, Liepavotu, Pērses ūdenskritumu, Koknesi, Siguldu, Gaiziņu u. c.

Visjaunākā tradīcija ir jaunatnes dienas atzīmēšana. Šie svētki ir ne tikai skolas, bet visa ciema mērogā. Jaunatnes diena veltīta tiem, kuri attiecīgajā gadā sasnieguši 18. dzīves gadu. Jauniešu - svētku dalībnieku sapulcēšanās vieta ir Naukšēnu ciema izpildkomiteja. No turienes sākas svētku gājiens uz svinību zāli vidusskolā. Gājienu pavada orķestris. Ceļa posms rotāts valsts karogiem un dekoratīviem karodziņiem. Pie skolas pionieri ceļu kaisa ar ziediem. Zālē jaunieši ieņem goda vietas. Seko īsa uzruna. Pēc tam ciema izpildu komitejas priekšsēdētājs izsniedz jauniešiem apliecības, novēlot katram vislabākos panākumus pieauguša cilvēka dzīves gaitās. Sveic arī sabiedrisko organizāciju pārstāvji. Daudz sirsnīgu novēlējumu un balvu.

VECĀKU KOMITEJAS DARBS

Naukšēnu vidusskolas skolotāju kolektīvs, veicot mācību un audzināšanas darbu, vienmēr cenšas uzturēt ciešus sakarus ar skolēnu vecākiem. Darbam ar vecākiem izveidojušās noteiktas darba formas, un tās jau kļuvušas par tradicionālām.

Dažas dienas pirms jaunā mācību gada sākuma skolotāji apciemo mājās visus skolēnu vecākus un pārrunā jaunā mācību gada uzdevumus. Iepazīstas ar vecāku dzīves un darba apstākļiem, uzklauša vecāku prasības skolai. Skolotāji ir gaidīti viesi skolēnu vecāku mājās pirms jaunā mācību gada sākuma.

Klašu audzinātāji kopā ar skolas vadību uz svētkiem - 1.maiju, Oktobra svētkiem, Jauno gadu sūta labāko skolēnu vecākiem apsveikumus, novēl sekmes darbā, pateicas par panākumiem bērnu audzināšanā, kā arī par sadarbību ar skolu.

Mācību gada laikā noorganizē divas skolēnu vecāku kopsapulces, 1 - 2 reizes gadā arī klašu vecāku sapulces. Klašu vecāku sapulces organizē

reizē ar attiecīgās klases pašdarbības vakaru. Priekšnesumos tiek iesaistīti visi klases skolēni. Šādi organizētas sapulces ir ļoti labi apmeklētas. Sapulcēs nolasa dažāda satura referātus, rīko skolēnu grāmatu un burtnīcu izstādes. Atsevišķas klases praktizē organizēt sapulces tikai skolēnu tēviem.

Katra ceturkšņa noslēgumā skola informē skolēnu vecākus un viņu darba vietas par skolēnu sekmēm un uzvedību. Raksta pedagoģiska satura rakstus skolēnu vecāku darba vietu sienas avīzēm.

Skolotāji lasa lekcijas skolēnu vecāku darba vietās par bērnu audzināšanas jautājumiem. Sevišķu uzmanību velta jaunajiem lēmumiem par skolu sakaru stiprināšanu ar dzīvi un skolu sistēmas pārkārtošanu.

Ar 1961. - 62. m. g. ciemā noorganizēta Tautas universitātes pedagoģiskā fakultāte, kur nodarbības notiek divas reizes mēnesī.

Skolotāju kolektīvs kopā ar skolēnu komjaunatnes organizāciju organizē aģitbrigādes un viesojas apkārtējos kolhozos un citās skolēnu vecāku darba vietās. Šādā veidā dota iespēja vecākiem un apkārtējai sabiedrībai iepazīties ar skolas darbu, savukārt skolotājiem tikties ar skolēnu vecākiem.

Mācību gada noslēgumā par skaistu tradīciju kļuvuši skolas svētki ar mākslinieciskās pašdarbības priekšnesumiem un skolēnu gada darbu izstādi. Šajos svētkos skolas vadība sīki informē skolēnu vecākus un sabiedrību par skolas darba sasniegumiem, trūkumiem un nākotnes perspektīvām.

Ļoti lielu palīdzību skolai sniedz skolēnu vecāku padome, kura palīdz skolai materiālās bāzes izveidošanā. Par vecāku komitejas priekšsēdētājiem strādājuši: Jēkabs Plotnieks, Genoveva Eglīte. Sākot ar 1955. gadu vecāku komiteju vada kolhoza "Liesma" priekšsēdētājs Elmārs Širavs. Ar vecāku komitejas atbalstu skola iegādājas pūtēju orķestra komplektu, sagādā kokmateriālus skolas sporta un ģeogrāfijas laukuma izbūvei. Sakarā ar skolas pārveidošanu par vidusskolu, vecāku komiteja lūdz apkārtējiem kolhoziem palīdzēt materiālās bāzes papildināšanā. Ar kolhozu līdzekļiem tika iegādāti kabinetu skapji, kabinetu galdī, naktsskapīši un ķebliši internātam, jauns solu komplekts aktu zālei. Vecāku komiteja ierosina ciema padomei jautājumu par internāta izbūvi pie skolas. 1961. gada janvārī ar apkārtējo kolhozu, ciema izpildu komitejas un Tautas izglītības nodaļas līdzekļiem uzsāka internāta celtniecību 100 audzēkņiem, kā arī sporta zāles 20 x 10 m būvi.

1958. gada rudenī skolēnu ēdināšanu uzņēmās Rūjienas patērētāju biedrība. Ar 1959. gadu skolēniem gatavo arī siltas vakariņas.

Vecāku komiteja savās sēdēs izskata dažādus audzināšanas jautājumus. Tiek izsaukti skolēni un viņu vecāki. Sarunas dod pozitīvu rezultātu.

Tradicionāls kļuvis Oktobra svētkos rīkotais atpūtas vakars skolas darbiniekiem kopā ar vecāku komiteju. Visos lielākajos pasākumos piedalās vecāku padome. Aktīvs ir tās priekšsēdētājs ir Elmārs Šīravs.

MATERIĀLĀS BĀZES NOSTIPRINĀŠANĀS

Skolas telpas un materiālā bāze neatbilda tiem uzdevumiem, ko izvirzīja izglītībai. Skolas telpu un dzīvokļu trūkums sajūtams ik uz soļa. Tūliņ pēc kara 1945. gadā sākās krāsošanas un citi remonta darbi. Saimniecības ēkām tika atremontēti griesti, uzlikti jauni jumti. 1956. gadā ekspluatācijā nodeva jaunu skolotāju dzīvojamo māju ar 12 dzīvokļiem. 1958. gadā pie skolas izbūvēja pagrabu kopsaldā produktu glabāšanai. Pie skolotāju mājas 1959. gadā uzbūvēja malkas šķūni, izkrāsoja visas skolas telpas. 1961. gadā izbūvēja darbnīcas ēku ar kokapstrādes, metālapstrādes, mašīnu remonta darbiem darbnīcu ar nepieciešamajām telpām. 1961. gadā uzsāka darbus pie internāta un sporta zāles izbūves. Te tiek iekārtota centrālā apkure, kanalizācija, mazgātuvēs, dušas, drēbju žāvētava. Pie sporta zāles paredzēts izbūvēt basketbola un volejbola laukumus, augstlēcšanas un tāllēcšanas bedres, ģērbtuves un dušas telpas, sporta inventāra noliktavu, fizikālās skolotāja kabinetu un kino mehāniķa kabinetu. Šajā pašā gadā izbūvēja četrvietīgu garāžu skolas tehnikas novietošanai.

Lai nodrošinātu pilnvērtīgu mācību darbu stundās un ārpusstundu nodarbībās skola iegādājusies un daļēji pašu spēkiem pagatavojusi visus mācību līdzekļus. Iegādāts epidiaskops, filmskops, magnetofons, televizors, dažādi kustīgu mašīnu modeļi. Visa skola radioficēta. Tiek organizētas vietējās pārraides un republikas radio pārraižu noklausīšanās.

Nopietnu vērību skola velta politehniskajai izglītībai un skolas sakaru nostiprināšanai ar dzīvi. Skola iegādājusies motociklu K-55, pašu spēkiem atremontēja automašīnu GAZ-MM, iegādājās traktoru HTZ-7, no jauna iekārtoja autoklasi.

Fakultatīvo kursu organizēšanai mājturībā skola iegādājusies vienu kājminamo un vienu elektrisko šujmašīnu, putekļu sūcēju, veļas mazgājamo mašīnu un citu sīkaku mājturības inventāru.

Skolā iekārtoti fizikas, ķīmijas un bioloģijas kabineti, bibliotēka - lasītava, pionieru - komjauniešu istaba, militārās apmācības kabinets, metodiskais kabinets, klase - kabinets mūzikai. Skolas rīcībā ir trīs klavieres, elektriskais patafons, radio, pūtēju orķestra komplekts, citi mūzikas instrumenti.

Iekārtota kokapstrādes darbnīca ar 16 darba vietām un vajadzīgajiem darba rīkiem. Darbnīcā uzstādīta elektriskā ēvele, ripzāģis, urbji, koka virpa.

Metālapstrādes darbnīcā - 10 darba vietas ar nepieciešamajiem darba rīkiem. Uzstādīta elektriskā urbjmašīna un iekārtota elektriskā ierīce rīku asināšanai.

Ar 1961. - 62. m. g. skola uzsāk ražošanas apmācību lauksaimniecības mehanizācijas specialitātē. Specialitātes apgūšanai par mācību bāzi izveidota kolhoza "Liesma" lopkopības ferma "Lejasbolles" un Naukšēnu proftehniskās skolas mācību darbnīcas.

Lai uzlabotu skolēnu sadzīves apstākļus, skolas internātā iegādāts nepieciešamais cietais un mīkstais inventārs: jaunas gultiņas, 27 nakts skapīši, 50 taburetes, 30 krēsli, matračī, palagi, spilveni. Praktisko darbu stundās skolēni izgatavo sīko inventāru: logu aizkaru stangas, papīrgrozus, drēbju turētājus, kāju slaukāmos režģus u. c.

Pie skolas iekārtots mācību izmēģinājumu lauciņš, kurā iekārtota koku skola, ogu un augļu dārzs, dekoratīvais sektors un sektors zinātniskiem izmēģinājumiem.

Fiziskās audzināšanas darba uzlabošanai pie skolas iekārtots sporta laukums, mešanas sektors, 2 volejbola laukumi, basketbola laukums, rokasbumbas laukums, vingrošanas pilsētiņa. Skolas rīcībā ir 30 pāru slēpju, ragaviņas, līdztekas, lecmais buks u. c.

Skolas virtuvē ir siltā ūdens boilers, kartupeļu mizojamā mašīna.

SKOLAS NĀKOTNE

1962. gada vasarā paredzēts pilnīgi pabeigt jaunā internāta un sporta zāles būvdarbus un nodot šīs ēkas lietošanā. Šajā pašā vasarā paredzēts skolas ēkā iekārtot (veicot vajadzīgo pārbūvi) klases un kabinetus. 11 klašu telpas, atsevišķi fizikas kabinetu, ķīmijas kabinetu - klasi, kopēju bioloģijas un lauksaimniecības speciālo zināšanu kabinetu, mājturības kabinetu, metodisko kabinetu, jaunu telpu pionieru un komjauniešu istabai, atsevišķu telpu skolēnu komjaunatnes komitejai, mūzikas telpu. Pārkārtot skolotāju istabu un mācību līdzekļu noliktavu citās telpās. Domāts arī par atsevišķas telpas iekārtošanu sarkanā krusta pulciņam un ārsta kabinetam.

Papildus pie sporta laukuma domāts izbūvēt volejbola laukumu un tenisa laukumu jaunā vietā. Domāts izbūvēt peldētavu Rūjas upē un kopā ar kolhozu "Liesma" pie "Akmeņkalnu" mājām modernu sporta laukumu, kuru labi varēs izmantot arī skola.

Paredzēts pārkārtot skolas apkārtni. Ierīkot jaunus apstādījumus, celiņus, solus, strūklaku, Rūjas karstā izveidot parku un nelielu brīvdabas estrādi.

Lai pilnveidotu bāzi ražošanas apmācībai, domāts par siltumnīcas būvi. Kopā ar kolhozu "Liesma" pilnveidot ražošanas apmācības bāzes fermu "Lejasbolles", iekārtojot to pēc visjaunākām un modernākām prasībām. Reizē ar to "Lejasbollēs" iekārtot telpu skolēnu praktiskajām nodarbībām lopkopībā.

Izbūvēt dzīvokļus virs skolas darbnīcām skolas tehniskajiem darbiniekiem.

Ar 1962. - 63 m . g. četras reizes dienā nodrošināt siltu ēdienu. Daļēji nodrošināt skolēnu ēdināšanu par brīvu, par valsts un sabiedriskiem līdzekļiem.

Ar 1962. - 63. m. g. uzsākt daļēju skolēnu apgādi ar mācību līdzekļiem par brīvu.

Turpmākajos gados ir doma sevišķu vērību veltīt tam, lai mācību procesā pēc iespējas vairāk izmantotu mehanizāciju, automatizāciju, novecojušos uzskates līdzekļu nomaiņu ar jauniem, kustīgiem, darbīgiem modeļiem. Domāts arī par skolas telefonizāciju.

Tuvākajos gados būtu nepieciešams uzcelt jaunu papildus mācību korpusu, kurā varētu izvietot klašu telpas, iekārtot jaunus kabinetus un arī dzīvokļus skolotājiem un skolas darbiniekiem.